

Endaligt 18. januar 2005

Álit

Um ALS, fíggjarlóg og landsroknskap

I. INNGANGUR	3
1. Bakstöðið	3
2. Setan av arbeiðsbólki	3
3. Arbeiðssetningur	4
4. Niðurstøður hjá arbeiðsbólkinum	5
5. Tilmæli hjá arbeiðsbólkinum	7
6. Frágreiðingin hjá arbeiðsbólkinum	8
II. ALS-SKIPANIN, BAKSTØÐI, ÁLITID, TINGVIÐGERÐ OG GALDANDI LÓG.	9
III. § 41 Í STÝRISSKIPANARLÓGINI, DELEGATIÓNSBANN OG SKATTAHUGTAKIÐ SAMANBERANDI	17
IV. ER ALS FEVNT AV § 41 Í STÝRISSKIPANARLÓGINI?	25
V. STØÐAN HJÁ ALS OG ROKNSKAPAREFTIRLIT LØGTINGSINS	35
UNDIRSKRIFTIR	45
YVIRLIT – ÁSETINGAR Í YMSUM STJÓRNARSKIPANUM	46

I. Inngangur

1. Bakstøðið

Síðani fyrst í nítíárunum er ofta umrødd støðan hjá ymsum stovnum og grunnum, ið eru tengdir at almenna kervinum, har landið fíggjar, fyriskipar ella á annan hátt er uppií virkseminum. Serliga hevur spurningurin verið, um slíkir stovnar skulu verða tiknir við á fíggjarlógina og/ella í landsroknskapin. Víst kann verða á lögtingsmál nr. 162/1992 og nr. 85/1993, bæði um landsins almenna roknskaparhald v.m..

Í sambandi við, at lögmaður í november 1998 fekk uppskot til lögtingslóg um grannskoðan av landsroknskapinum til ummælis, boðaði lögmaður frá, at hann fór at taka stig til at seta arbeidsbólkin at gjøgnumganga viðurskiftini hjá stovnum og grunnum, sum ikki eru við á fíggjarlóg/ landsroknskapinum, fyri at meta um:

- hvør eigur stovnin/grunnin, herímillum hvør eigur ognirnar, um stovnurin/grunnurin verður tikin av,
- tilknýtið til fíggjarlógina, hvat skal við og á hvønn hátt,
- tilknýtið til landsroknskapin, landsbókhald og landsgjaldfórið.

Tað eydnaðist ikki at manna arbeidsbólkin, men fíggjarmálaráðið tók á seg at gera arbeiðið og lat álit frá sær í 2001: “Álit um landsstovnar og –grunnar og tilknýti teirra til fíggjarlóg og landsroknskap” hereftir “Álitið”.

Stýrið fyri arbeiðsloysisskipanina (ALS) og lögfrøðiligu ráðgevararnir hjá stýrinum vóru tó ikki samd við Fíggjarmálaráðið um niðurstøðurnar í álitinum, ið viðvíktu ALS.

2. Setan av arbeidsbólki

Í sambandi við, at farið varð undir at endurskoða ALS-lógina, varð gjørt av, at nevndin at endurskoða ALS-lógina eisini skuldi lýsa omanfyri nevndu spurningar nærri. Nevndin heitti á nakrar lögfrøðingar at manna arbeidsbólkin at gera hetta arbeiðið.

Í arbeidsbólkinum hava sitið:

Halgir W. Poulsen, advokatur,

Eyðfinnur Jacobsen, advokatur,

Kári á Rógvi, lógkønur,

Katrína María Johannesen, fulltrúi í Innlendismálaráðnum,

Jóhan E. Simonsen, fulltrúi í Fíggjarmálaráðnum,

Sørin Pram Sørensen, ráðgevi í Vinnumálaráðnum.

3. *Arbeiddssetningur*

Arbeiddsbólkurin skuldi útgreina, hvussu arbeiddsloysistryggingin og arbeiddsávísingin kunnu skipast í mun til landsfyrisingina og til játtanar- og eftirlitsmyndugleikar, tá ið hesir fortreytir eru galdandi:

- Breið politisk semja er um, at tað skulu vera partarnir á arbeiddsmarknaðinum, sum skulu hava umsitingarligu og fíggjarligu ábyrgdina av skipanini.
- At grundskipanin í ALS við neyðugum atliti at ásetingunum í stýrisskipanarlógini í mest møguligan mun verður varðveitt.

Arbeiddsbólkurin skal lýsa tey ymsu lögfrøðiligu sjónarmiðini, og skal, í tann mun hetta er gjørligt, gera sínar egnu niðurstøður, og skal koma við uppskotum um loysnir, herundir uppskotum um lóggávu.

Í sambandi við arbeiddið hjá serfrøðingabólkinum má hædd takast fyri hesum ivaspurningum, sum hava verið reistir tey síðstu árin:

- ALS- gjaldið. Hvussu skal ALS-gjaldið skiljast í mun til § 41 í stýrisskipanarlógini?
- ALS- fíggjarætlanin. Eru inntøkur og útreiðslur hjá ALS eisini landskassans inntøkur og útreiðslur, og skal ALS- fíggjarætlanin tí takast uppí fíggjarløgtingslógina eftir § 43 í stýrisskipanarlógini?
- ALS- roknskapurin. Er ALS ein landsstovnur við sjálvstøðugum roknskapi, og skal ALS-roknskapurin tí leggjast fyri Løgtingi eftir § 45, stk. 4 í stýrisskipanarlógini?

Arbeiddsmarknaðareftirlønargrunnurin og Frítíðargrunnurin hava gjørt avtalu við landsstýrismannin í arbeiddsmarknaðarmálum at farast skal undir at lýsa teir spurningar, sum eru viðvíkjandi støðuni hjá nevndu grunnum í mun til fíggjarløgtingslóg og landsroknskap. Serfrøðingabólkurin skal samskipa arbeiddi sítt við arbeiddið viðvíkjandi Arbeiddsmarknaðareftirlønargrunninum og Frítíðargrunninum.

4. Niðurstøður hjá arbeidshólkinum

Arbeidshólkurin býtti seg í niðurstøðuni í meiriluta og minniluta, meðan semja var um partar av lýsingini av málinum

Meirilutin – Halgir Winther Poulsen, Eyðfinnur Jacobsen, Kári á Rógvi og Sørin Pram Sørensen – ger hesa niðurstøðu:

ALS-gjaldið er neyvan at rokna sum skattur eftir § 41 í stýrisskipanarlógini; og tá skattahugtakið ikki hevur neyvt innihald, eigur tingið at hava stórt rásarúm viðvíkjandi spurninginum, hvørt ávíst gjald skal metast sum skattur ella ikki. Tingið hevur tikið støðu og valt at leggja ALS uttanfyri fíggarlógina. Tingið umrøddi eisini spurningin, um talan var um skatt. Tað eigur at vera víst afturhaldni við at seta til viks lóggávu, sum bert viðvíkur valdsbýtinum millum stjórnarvøldini. Talan er um lógarásett kravt gjald í tvingaðari tryggingarskipan. Sjálvt um komið skuldi verið til, at talan er um gjald til tað almenna, eru tó allar neyðugar ásetingar um ALS-gjaldið ásettar í lógini, og gjaldið er tí í samvari við § 41. Tann fyrri borgaran viðkomandi ásetingin í stýrisskipanarlógini er tí í øllum førum lokin, og spurningurin, um gjaldið skal á fíggarlógina, er tá bert ein formligur spurningur.

Gjaldið er viðurlag fyrri, at partarnir á arbeidshmarknaðinum kunnu vera við í eini skipan, sum onki framkomið land kann vera fyrri uttan. Talan er ikki um gjald til generella fígging av landskassans útreiðslum, men um markað gjald til ávíst neyvt endamál. Talan er um partvíst solidariska skipan, ið eisini leggur upp fyrri verri tíðum, og um avmarkaða heimild at broyta gjaldið innanfyri hámark ásett í lógini. Partarnir á arbeidshmarknaðinum stýra skipanini og fæið hjá skipanini er greitt markað til neyvt ásett endamál við tryggingarkendum, solidariskum og uppsparingskendum eyðkennum og goymt í grunni, sum hvørki er partur av fæi ella gjaldføri landskassans, og sum ikki í verki er komin í bland við almenna fíggarjarkervið. ALS-gjaldið er í praksis hjá skattamyndugleikunum, síðani lógin kom í gildi, ikki roknað at vera skattur.

ALS er stovnur skipaður sambært lóg, men fæið hjá skipanini er greitt markað til endamál, ið viðkoma þórtunum á arbeidshmarknaðinum. Var ikki talan um hesa skipan, so høvdu partarnir á arbeidshmarknaðinum borið útreiðslurnar av eini arbeidshloysisskipan á annan hátt. At politiski myndugleikin tók stig til hesa skipan broytir ikki støðuna hjá ALS sum sjálvstøðugan stovn við avmarkaðum endamáli.

ALS-roknskapurin er ikki roknskapur hjá almennum stovni, ið fellur undir § 45, stk. 4 í stýrisskipanarlógini. Hóast ALS røkir nøkur almenn atlit og er skipað sambært lógtingslóg, er ALS organisatoriskt og fíggarliga skipað uttan fyrri almennum umsitingina. Grunnurin hevur egnu leiðslu, sum ikki er skipað undir landsstýrismanninum og grunnurin er bæði viðvíkjandi rakstri og status skildur frá landskassanum. Játtanarlíga er ALS tí ikki at rokna sum almennur landsstovnur, og lógtingið skal tí ikki góðkenna árliku roknskapirnar hjá ALS. Heldur ikki eigur fæið hjá ALS at vera tikið við í uppgerð yvir ognir landsins. Til tess at tryggja tey almennum atlitini í skipanini og sum umboð hjá Føroya fólki, eigur lógtingið tó rætt til umvegis landsgrannskoðan og lógtingsgrannskoðarar at tryggja sær neyðugt innlit í ALS-roknskapin. ALS er tó longu sum er helst fevnt av ásetingum § 2, stk. 2 í lóg um landsins almenna roknskaparhald og § 15, stk. 1 í lóg um grannskoðan av landsroknskapinum v.m.

Minnilutin – Katrína María Jóhannesen og Jóhan E. Simonsen – ger hesa niðurstøðu:

ALS-gjaldið er mest sannlíkt at meta sum skattur eftir § 41 í stýrisskipanarlógini, hóast tað ikki ber til at koma við eini greiðari lögfrøðiligari niðurstøðu viðvíkjandi hesum spurningi. At ALS-gjaldið mest sannlíkt er at meta við skatt merkir, at mett verður, at inngjaldsprosentíð eigur at verða ásett í lógini, eins og broytingar í gjaldinum mugu samtykkjast á lögtingi, serliga um tað, sum í dag, er stýrið, og ikki landsstýrismaðurin, sum við kunngerð kann broyta ALS-gjaldið.

Viðvíkjandi lógini sum heild má samanumtikið sigast, at óansæð hvør lögfrøðiliga grundgevingin er fyri, at lógin er viðtíkin í verandi líki, ber neyvan til at koma fram til aðra niðurstøðu í dag, enn at skipanin ikki kann sigast at vera ólóglig orsakað av, at lógin ikki er í samsvari við § 41 í stýrisskipanarlógini. Hetta er m.a. grundað á tær serligu umstøður, ið vóru, tá lógin um ALS varð viðtíkin, at lógin hevur virkað í meira enn 12 ár, og at lógin ikki varð broytt, hvørki í sambandi við lógarbroytingina í 1993, sum sambært viðmerkingunum til lógina breyt við upprunaliga tryggingarprinsippið,¹ ella í sambandi við, at nýggja stýrisskipanarlógin varð sett í gildi.

Tað má tí verða upp til lögtingið at gera av, í hvønn mun skipanin skal varðveitast í verandi líki.

ALS-roknskapurin er fevndur av ásetingini í § 45, stk. 4 í stýrisskipanarlógini. Av tí at innihaldið í ásetingini tykist lítið umhugsað, ber tað illa til at koma við nakrari greiðari niðurstøðu um, hvat tað merkir í mun til landsroknskapin, at ALS verður mett at vera fevnt av § 45, stk. 4 í stýrisskipanarlógini. Tað kann tó neyvan vera nakar ivi um, at tað merkir, at lögtingið eigur at hava eftirlit við roknskapinum hjá ALS. Eftir orðalagnum í ásetingini eigur roknskapurin at verða lagdur fyri lögtingið, men av tí at tað ikki tykist greitt, hvør ætlanin hevur verið við ásetingini í § 45, stk. 4 í stýrisskipanarlógini, og hvussu vítt henda áseting skuldi fevna, ber illa til at koma við eini greiðari niðurstøðu um, hvussu henda áseting skal skiljast í mun til ein slíkan serligan almennan stovn, sum ALS er.

¹ Sambært viðmerkingunum til lógaruppskotið frá 1997 í Løgtingstíðindi 1996, Bd. II, s. 663 og 664: “breyt lógarbroytingin í apríl 1993 við upprunaliga tryggingarprinsippið við tað at tá hámarkið fyri inngjaldið varð strikað, og útgjaldið kundi skjótast niðureftir, var so at siga ikki samband millum inn- og útgjald”.

5. Tilmæli hjá arbeiðsbólkinum

Niðanfyri er í stuttum tikið samanum tilmælini, sum verða nærri greind seinni í álitinum.

5.1 Tilmæli frá meirilutanum

Arbeiðsbólkurin hevur tí býtt seg sundur, sum lýst omanfyri í innganginum í brotinum um niðurstøður.

Meirilutin setir ikki fram tilmæli vegna skattasurningin.

Meirilutin mælir til hesar broyttu orðingar av §§ 5 og 27 í ALS-lógini:

§ 5. Roknskaparárið er álmanakkaárið. Roknskaparførslan skal fylgja ásetingunum í ársrokskaparlógini við slíkum tillagingum, ið mettar vera neyðugar, løgtingslógini um bókhaldsskyldu og kunngerð um minstukrøv til bókhald og roknskap. Stýrið kann áseta nærri reglur um roknskaparførsluna. Roknskapurin verður almannakunngjördur.

Stk. 2. Roknskapurin verður grannskoðaður av løggildum grannskoðara, sum stýrið velur fyri eitt ár í senn.

Stk. 3. Landsstýrismaðurin fær roknskapin og neyðugar upplýsingar frá arbeiðsloysisskipanini.

§ 27. Arbeiðsloysisskipanin kann frá Toll-og Skattstovu Føroya útvega sær allar upplýsingar til nýtslu í samband við útrokning og eftirlit við útgjaldsupphæddum eftir hesi lóg.

Stk. 2. Somuleiðis kann Arbeiðsloysisskipanin útvega sær upplýsingar frá Almannastovuni um persónar fáa fólka og avlamispensión, aðrar skattskyldugar almannaveitingar, umframt aðrar veitingar, sum sambært lóg ikki verða skattaðar sum A-inntøka.

Stk. 3. Fakfeløg og arbeiðsgevarar hava skyldu at geva Arbeiðsloysisskipanini tær upplýsingar, skipanin biður um í sambandi við eftirlitsarbeiði.

Stk. 4. Almanna og heilsumálaráðið hevur rætt til at fáa til vega neyðugar upplýsingar frá Arbeiðsloysisskipanini.

Minnilutin mælir til at broyta skipanina soleiðis, at gjaldið verður ásett – og broytt – við løgtingslóg. Heimildin hjá stýrinum at broyta gjaldið eigur at verða tikin av. Ístaðin eiga broytingar í gjaldinum í hvørjum føri at leggjast fyri løgtingið til samtyktar.

Hetta forðar tó ikki politiska myndugleikanum í at gera eftir tilmæli frá ALS-stýrinum. Stýrið kann gera tilmæli um broyting í gjaldinum, sum verður lagt fyri landsstýrismannin, ið síðani leggur tað fyri løgtingið.

Tað er upp til løgtingið at gera av, í hvønn mun skipanin skal varðveitast í verandi líki, ella um ALS-gjaldið eigur at verða tikið við á løgtingsfíggarlógina. Um løgtingið metir, at ALS-gjaldið skal verða hildið uttan fyri løgtingsfíggarlógina, verður mælt til at áseta greiðar reglur um roknskap og eftirlit hjá løgtinginum í lógina um ALS.

Uppskot um orðing til roknskaparreglur:

§ 5. Roknskaparárið er álmannaárið. Roknskapurinn skal fylgja reglum í ársroknskaparlóginni. Roknskapurinn verður almannakunngjörður.

Stk. 2. Roknskapurinn verður grannskoðaður av lögildum grannskoðara.

Stk. 3. Roknskapurinn skal sendast landsstýrismanninum við frágreiðing um virkseimið í farna árinum. Roknskapurinn verður lagður fyrir lögtingið.

§ 5a. Inntøkur og útreiðslur stovnsins verða ikki tiknar við í lögtingsfíggarlógina.

Um ALS-gjaldið verður hildið uttan fyrir lögtingsfíggarlógina, verður mælt til at áseta í lógina, at inntøkur og útreiðslur stovnsins ikki verða tiknar við í lögtingsfíggarlógina, fyrri at ivi ikki skal verða um tilknýti hjá ALS til lögtingsfíggarlógina.

Mælt verður somuleiðis til, at støða verður tikin til, hvat tað merkir í mun til landsroknskapin, at roknskapurinn verður lagður fyrir lögtingið sambært ásetingini í § 45, stk. 4 í stýrisskipanarlóginni. Tað vil siga skulu minstukrøvini sambært Landsgrannskoðanini um, at í øllum føri ogn og skuld hjá stovninum skal vera partur av fíggarstöðuni í landsroknskapinum, verða galdandi, ella skal roknskapurinn ikki vera partur av sjálvum landsroknskapinum, men bara vera við sum eitt fylgiskjal til landsroknskapin. Tað eigur at síggjast í viðmerkingunum, hvørt roknskapurinn er partur av fíggarstöðuni í landsroknskapinum ella ikki.

6. Frágreiðingin hjá arbeiðsbólkinum

Arbeiðsbólkurinn er felags um fleiri av teimum lýsingum, sum neyðugar eru til tess at koma nærri at teimum spurningum, ið reistir eru í arbeiðssetninginum. Sum nærri lýst í einstøku pørtunum eru tí partar av álitinum felags lýsingar av stöðuni.

Arbeiðsbólkurinn er eisini samdur um, at talan í øllum hesum spurningum er um metingar, tvs. at viðurskiptini verða mett eftir óneyvum ásetingum í stýrisskipanarlóginni. Nær talan er um skatt, og hvat er almennur stovnur, eru spurningar, sum ikki ber til at svara ósvitaliga greitt, men sum krevja nærri útgreinan. Um talan er um skatt ella aðrar skipan er nær tengt at spurninginum um viðurlag. Fæst nakað afturfyrri gjaldið, sum ger, at tað ikki er fíggarligt gjald, ið verður kravt til almenna fíggartørv landsins. At talan er um mykilig hugtøk í sjálvari stýrisskipanini ger, at lögtingið hevur ávíst ráðarúm at taka stöðu, og kann tingið tí viðgera slíkar spurningar í samband við stovnan ella endurskoðan av slíkari lóggávu.

II. ALS-skipanin, bakstøði, álitid, tingviðgerð og galdandi lóg.

Arbeidsloysisskipanin – ALS – varð sett á stovn við lógtingslóg nr. 17 frá 10. mars 1992 um arbeidsloysistrygging og arbeidsávísing. Galdandi reglur um ALS eru í lógtingslóg nr. 13 frá 13. juni 1997 um arbeidsloysistrygging og arbeidsávísing, sum seinast broytt við lógtingslóg nr. 12 frá 9. februar 2001.

1.1 Bakstøðið.

Fram til 1992 var eingin skipan fyri arbeidstakarar í arbeidsloysi. Tey, ið gjørdust arbeidsleys, kundu fáa veiting eftir § 9 í forsorgarlógini. Veitingar eftir forsorgarlógini vórðu grundaðar á tørvsmeting í hvørjum føri sær, t.d. til húsaútreiðslur, útreiðslur til ljós og hita, telefonútreiðslur. Samlaða hjálparveitingin kundi ikki vera størri enn tann upphædd, sum varð rindað persónum, sum fingi hægstu dagpeningaupphædd.

Í 1989 byrjar arbeidsloysi sum fylgja av byrjandi búskaparkreppuni at taka seg upp, og tekur dyk á seg í 1990 og veksur ógvusliga í 1991.

1.2. Álitid um arbeidsloysistrygging

Í samgonguskjalinum hjá landsstýrinum, sum skipað varð í januar 1991, varð avgjørt at seta nevnd við umboðum fyri partarnar á arbeidmarknaðinum og tað almenna at kanna spurningin um arbeidsloysistrygging.

Nevndin lat landsstýrinum álit í desember 1991.

Partarnir vóru samdir um, at tørvur var á arbeidsloysistrygging í Føroyum, og at tað var rætt at skipa fyri, at tílík skipan varð sett á stovn. Arbeidsloysi er eitt fyrbrigdi í nútíðarsamfelagnum, ið tann einstaki borgarin ikki kann verja seg fyri, og tí er rætt at skapa borgarunum móguleika at tryggja seg móti arbeidsloysi.

Hildið varð, at tað var umráðandi, at vit í Føroyum ikki gjørdum somu mistøk, sum vóru gjørd aðrastaðir, og uppskotið hjá nevndini var tí at gera eina skipan, ið veitir borgarum, ið gerast arbeidsleysir, best móguliga trygging uttan tó samstundis at virka sum minstulønarskipan. Skipanin skuldi verða gjørd soleiðis, at tað altíð skal loysa seg at arbeiða, um nakað arbeiði er at fáa, heldur enn at ganga arbeidsleysur.

Umsitingarlig og fíggarlig ábyrgd

Eftir uppskotinum frá nevndini skuldu partarnir á arbeidmarknaðinum fáa fulla ábyrgd av skipanini. Hetta merkir, sigur nevndin í álitinum, at tað almenna ikki fer at luttaka beinleiðis í rakstrinum av tryggingini, men bert sum arbeidsgevari. Partarnir skuldu eftir uppskotinum ikki bert hava ábyrgdina av at umsita skipanina, men eisini at útvega neyðuga peningin til skipanina. Um tíðirnar versna, og peningur kemur at vanta í, skuldi tað vera upp til partarnar á arbeidmarknaðinum sjálvar at krevja inn tann pening, sum restar í. Í § 5, stk. 1 lógaruppskotinum hjá nevndini varð tí skotið upp, at landsstýrismaðurin kundi hækka inngjaldið, men bert eftir tilmæli frá nevndini og einki hámark var fyri, hvussu inngjaldprosentid kundi verða sett.

Í grundgevingunum hjá nevndini fyri, at partarnir skuldu hava umsitingarligu og fíggarligu ábyrgdina av skipanini, var m.a. ført fram, at tá tann, ið stendur fyri útgjaldingini, eisini skal fígga skipanina, má roknast við, at tað verður væl ansað eftir, at misnýtsla ikki fer fram, soleiðis, at

arbeiðsloysistuðul einans verður goldin teimum, ið veruliga eru arbeiðsleys. Arbeiðsloysistryggingin verður á henda hátt bíligari, enn hon hevði verið, um uppgávan lá hjá tí almenna. Ikki bert verður skipanin bíligari fyri samfelagið sum so, men eisini fyri partarnar á arbeiðsmarknaðinum, ið, um skipanin var almenn, eisini høvdu verið noyddir at goldið hana um skattin. Ein tílík skipan, har ábyrgdin liggur hjá pørtunum á arbeiðsmarknaðinum, fór at eggja til, at krøv til lønarhækkingar verða lagaði eftir umstøðunum, so tey vera minni í ringum tíðum og størri í góðum tíðum

Partvíst sjálvboðin skipan

Eftir uppskotinum hjá nevndini skuldi skipanin vera sjálvboðin fyri arbeiðstakarar. Hinvegin skuldu allir arbeiðsgevarar, bæði almennir og privatir, verða kravdir at rinda til skipanina ein prosentpart av allari A-inntøku, teir gjalda út, og harvið eisini av A-inntøku hjá persónum, sum ikki tryggja seg. Grundgevingin var, ávísir bólkar í samfelagnum eru meira útsettir fyri arbeiðsloysi enn aðrir, skipanin eigur tí at vera sjálvboðin, men eisini solidarisk. Hetta minskar eisini munandi um óvissuna um inntøkusiðuna.

Inn- og útgjald

Nevndin umhugsaði, um inngjaldið skuldi vera eitt fast gjald ella eitt prosentgjald av inntøkuni. Hildið varð, at prosentgjaldið var betri tí tað er rættvísari mótvegis tí einstaka, tí inngjaldið minskar, um inntøkan minskar. Tað er betri fyri gjaldførið hjá skipanini, og er bíligari at umsita. Fyri at bøta um vansarnar við %-gjaldi – at fólk við høgari inntøku fóru at lata vera við at tryggja seg – var skotið upp at seta loft á inngjaldið soleiðis, at arbeiðstakari ongantíð skuldi gjalda meira enn eina upphædd, ið svarar til 2% av eini arbeiðaraløn, hækkað við 15%. Grundarlagið fyri útrokningini av gjaldinum skuldi verða einstaka A-lønarflytingin. Viðvikjandi B-inntøku skuldi útrokingargrundarlagið vera meðal B-inntøkan fyri 3 tey seinastu árin

Nevndin mælti til, at dagliga tryggingarútgjaldið skuldi vera 70% av vunnari A- inntøku seinastu 12 mánaðirnar, býtt við 227 døgum. Hjá sjálvstøðugt vinnurekandi skuldi tryggingarútgjaldið vera 70% av meðal skattskyldugu inntøkuni seinastu 3 árin býtt við 227 døgum. Eitt ovasta mark varð tó sett, og var hetta 70% av einari arbeiðaraløn við 40 tíma viku sambært sáttmála millum Føroya Arbeiðarafelag og Føroya Arbeiðsgevarafelag.

Umsiting

At sita fyri og hava ábyrgdina av arbeiðsloysistryggingini og arbeiðsávísingini var stýri valt við 3 umboðum frá arbeiðstakarafeløgunum og 3 umboðum frá arbeiðsgevarafeløgunum. Hesi skuldu so velja sjeýnda limin, sum skuldi vera formaður. Stýrið skuldi gera starvsskipan. Arbeiðsloysistryggingin og arbeiðsávísingin skuldu verða umsitin av eini avgreiðsluskrivstovu, og stýrið skuldi seta neyðug starvsfólk og leiðara á skrivstovuna. Útreiðslurnar av at umsita arbeiðsloysistryggingina og arbeiðsávísingina skuldu rindast av ALS-gjöldunum

Avgerðir, sum ALS hevði tikið, kundu kærast til kærunevnd við 3 limum: einum umboðandi arbeiðstakarafeløgin, einum umboðandi arbeiðsgevarafeløgin, og einum lögfrøðingi, sum skuldi vera formaður. Landsstýrismaðurin skuldi tilnevna nevndina fyri 4 ár í senn.

Fígging

At útvega stovnsfæ mælti nevndin til, at tað ikki varð goldið úr tryggingini fyrr enn 6 mánaðir eftir, at inngjaldin var byrjað. Landið skuldi hjálpa til við einum byrjunargjaldi.

Stovnsfæið varð útvegað við at innkravt varð í grunnin, áðrenn tað varð byrjað at rinda út. Á henda hátt vórðu útvegaðar uml 60 mió. kr. Harumframt vórðu játtaðar 20 mió. kr á lögtingfíggjarlógini. Stovnsfæið var sostatt uml. 80 mió. kr, tá ALS byrjaði at rinda út í 1992.

1.3 Uppskotið hjá landsstýrinum

Landsstýrið legði uppskot fyri lögtingið (løgtingsmál nr. 77/1991, ið bygdi á uppskotið frá nevdini. Høvuðsbroytingarnar í uppskotinum hjá landsstýrinum í mun til uppskotið frá nevdini vóru:

- tvingaður limaskapur bæði fyri arbeiðstakarar og arbeiðsgevarar og
- ásetingin um, at teir 6 limirnir, sum vóru valdir eftir uppskotið frá pørtunum á arbeiðsmarknaðinum, skulu velja 7. limin, var strikað. Landsstýrismðurin velur nú 7. limin, sum skal vera formaður..

Viðmerkingar landsstýrisins

Í viðmerkingunum² til uppskotið sigur landsstýrið:

“Tá tað eru partarnir á arbeiðsmarknaðinum, sum hava gjørt uppskotið, so er í veruleikanum talan um eina semju, sum gjørd er. Í hesum sambandinum er vert at nevna, at FA og FAG hava undirskrivað eina semju um at framleingja verandi sáttmála fram til 1. mai 1993. Hetta er treytað av, at uppskotið verður samtykt í stórt sæð hesum líki.”...

“Skotið verður upp, at partarnir á arbeiðsmarknaðinum koma at fáa fulla umsitingarliga og fíggjarliga ábyrgd av skipanini. Hetta merkir, at skipanin fíggjarliga skal hvíla í sær sjálvari, soleiðis, at gjøldini verða sett eftir fíggjartørvinum. Tó um farast skal upp um 2%, krevst lógarbroyting, meðan ein lækking kann gerast við eini kunngerð. Landskassans leiklutur verður sostatt umframt 20 mió. kr.-gjaldið bert at gjalda sum arbeiðsgevari. Í frágreiðingini frá búskaparráðnum í januar 1992 sigur ráðið, at tað er sera umráðandi, at fast verður hildið við, at arbeiðsloysisstuðulin verður fíggjaður av pørtunum á arbeiðsmarknaðinum. Landið eigur bert at luttaka í tann mun, landið sjálvt er arbeiðsgevari.”...

“Hetta sigur ráðið er neyðug treyt fyri, at lønirnar og prísirnir kunnu laga seg til viðurskiftini á arbeiðsmarknaðinum. Somuleiðis sigur búskaparráðið, at arbeiðsloysistryggingin kemur at ávirka búskapin positiva vegin, tí tað gerst møguligt at sanera vinnulívið, tí at arbeiðsfólk hava nakað at liva av, og kann hetta samskipast við møguleikum fyri útbúgving/endurútbúgving av teimum arbeiðsleysu til aðra vinnu”

Landsstýrið vísir síðani á, at allir arbeiðsgevarar og allir arbeiðstakarar skulu rinda til skipanina, og sigur:

“Tað verður sostatt talan um eina tvungna skipan, har allir arbeiðsgevarar og allir løntakarar eru við til at fíggja skipanina. Hetta verður m.a. gjørt, tí arbeiðsloysi er ein samfelagsskaptur trupulleiki. Hetta verður eisini gjørt fyri at útvega neyðugu fíggjina”.

Málið varð beint í arbeiðaramálanevndina.

1.4. Viðmerkingar undir tingviðgerðini

² Løgtingstíðindi 1991 s. 364 – 365

Málið varð beint í arbeiðaramálaneyndina, sum undir viðgerðini býtti seg í ein meiriluta og tveir minnilutar. Meirilutin mælti tinginum til at samtykkja uppskot landsstýrisins til lögtingslóg um arbeiðsloysistrygging og arbeiðsávísing við ávísimum broytingum. Ein minniluti sigur soleiðis³:

“Minnilutin tekur, sum áður sagt, undir við einari arbeiðsloysisstuðulsskipan, men minnilutin kann ikki góðtaka ta loysnina, sum nú fyriliggur. Orsøkin er tann, at vit meta 2% gjaldið hjá ávikavist arbeiðstakara og arbeiðsgevara at vera eykaskattur...

...

Minnilutin mælir tí til, at peningurin til arbeiðsloysisstuðulin verður fingin til vega yvir figgjarlógina.”⁴

Ein annar minniluti helt, at talan var ikki longur um eina arbeiðsloysistrygging, men um eina tvingaða skipan. Annars sæst ikki av lögtingstíðindum, um spurningurin, um ALS var í samsvari við eldru stýrisskipanina, var umhugsaður nærri undir tingviðgerðini.

1.5 Broytingar í 1993

Í sambandi við at ALS kom í figgjarliga trongstöðu fekk legði landsstýrið uppskot fyri tingið (løgtingsmál nr. 173/1992) um ymsar lógarbroytingar í ALS-lógini.m.a. varð inngjaldsloftið slept, útgjaldið varð lækkað og inngjaldið hækkað. ALS fekk lán uppá 50 mió. kr. frá arbeiðsmarknaðareftirlønargrunninum (AMEG), umframt at inngjaldið, sum skuldi verið farið til arbeiðsmarknaðareftirlønargrunnin í 1993 og 1994, fór til ALS, og av fænum hjá frítíðargrunninum vórðu 14 mió. kr fluttar ALS. Tilsamans vórðu fluttar ALS smáar 100 mió. kr.

Harumframt varð inngjaldsloftið slept, útgjaldið varð lækkað og inngjaldið hækkað.

1.6 Broytingar í 1994⁵

Í november 1994 legði landsstýrið aftur uuskot fyri tingið (løgtingsmál nr. 47/1994), har skotið varð upp at gera eina eina røð av broytingum í lógini m.a. hesar:

- Útgjaldið var hækkað aftur frá 67% til 70% av inntøkugrundarlagnum.
- Rullandi útgjaldið varð tikið av. Rullandi útgjaldið merkti, at útgjaldið minkaði fyri hvørt útgjald.
- Tíðarskeiðið tey arbeiðsleysu kundu vera í skipanini varð langt.

Í viðmerkingunum til uppskotið segði landsstýrið m.a.⁶:

“Ásannandi at arbeiðsloysi er ein samfelagstrupulleiki hevur samgongan sett sær fyri beinanvegin at styrkja arbeiðsloysistryggingina. Neyðugt er eisini saman við pørtunum á arbeiðsmarknaðinum at endurskoða alla arbeiðsloysisskipanina, sum tó framvegis verður ein tryggingarskipan. Verður arbeiðsloysi størri enn tað, sum partarnir á arbeiðsmarknaðinum eru mentir at figgja, átekur tað almenna sær at rinda neyðugu eykaútreiðslurnar av skipanini”.

Í sambandi við broytingarnar vórðu á figgjarlógini játtaðar ALS 50 mió. kr. í stuðli og læntar vórðu 45 mió. kr. til skipanina.

Tá hesar broytingarnar vórðu framdar, var galdandi stýrisskipanarlóg ikki komin í gildi.

⁴ Løgtingstíðindi 1991, Bind A, s. 377.

⁵ Løgtingstíðindi 1994, s. 278.

⁶ Løgtingstíðindi 1994 s. 283

1.7 Broytingar í 1997 (nýggj lóg)

Í 1997 legði landsstýrið fyrri tingið uppskot (løgtingsmál nr. 99/1997) til løgtingslóg um arbeiðsloysistrygging og arbeiðsávísing. Lógin var orðað av nýggjum og sindur øðrvísi skipað, men annars vóru ikki gjørdar stórvegis broytingar í lógini, Í viðmerkingunum til uppskotið sigur landsstýrið m.a.⁷:

“Lógarbroytingin í 1993 breyt við upprunaliga tryggingarprinsippið við tað, at tá hámarkið fyrri inngjaldinum varð strikað, og útgjaldið kundi skjótast niðureftir, var so at siga ikki samband millum inn- og útgjald... Lógaruppskotið ger tó greitt býti millum landssýrismannin í arbeiðsmarknaðarmálum og stýrið fyrri ALS.”

Eftir uppskotinum frá landsstýrinum var heimildin, sum landsstýrismaðurin hevði havt eftir tilmæli frá stýrinum fyrri ALS at hækka inngjaldprosentíð, strikað. Inngjaldprosentíð stóð eftir uppskotinum í lógini og kundi bert verða broytt við lóg. Hetta var undir viðgerðini í tinginum broytt soleiðis, at tað í § 10, stk. 3 varð givin stýrinum fyrri arbeiðsloysisskipanini heimild til við kunngerð at broyta gjaldið, tó innan nærri í lógini ásett mørk.

Uppskotið kom frá einum minniluta í løgtingsins trivnaðarnevnd við hesari viðmerking⁸:

“Á fundum við stýrið og leiðsluna (fyrri ALS) kom fram, at stýrið kundi hugsað sær meiri myndugleika til at reka skipanina sum upprunaliga ætlað. Uppskotið leggur slíkan myndugleika til stýrið”.

1.8. Galdandi ALS- lógin

Galdandi reglur um ALS er løgtingslóg nr. 113 frá 17. juni 1997 um arbeiðsloysistrygging og arbeiðsávísing, sum broytt við løgtingslóg nr. 12 frá 9. februar 2001. Harumframt eru hesar kunngerðir gjørdar við heimild í lógini:

- Kunngerð nr. 32 frá 14. mars 2000 um rætt til útgjald frá Arbeiðsloysisskipanini hjá persónum, sum hava havt arbeiði í Danmark
- Kunngerð nr. 31 frá 14. mars 2000 um rættin hjá donskum løntakarum at verða fevndir av danskari arbeiðsloysistrygging
- Kunngerð nr. 19 frá 10.mars 1992 um val av stýri fyrri arbeiðsloysistryggingina og arbeiðsávísingina.
- Kunngerð um útgjald v.m. av arbeiðsloysisstuðli frá 26. november 1999, við seinni broytingum
- Kunngerð um útgjald v.m. av arbeiðsloysisstuðli til arbeiðsleys á fiskavirkjum frá 24. august 2000
- Kunngerð um útgjald av farloyvisstuðli frá 26. november 1999 við seinni broytingum
- Kunngerð um arbeiðsloysistrygging fyrri sjálvstøðug vinnurekandi frá 26. november, við seinni broytingum
- Kunngerð um ALS-gjald frá 26. november 1999
- Kunngerð um broyting av ALS-gjaldinum frá 17. juni 2004
- Kunngerð um útgjaldsdagar í 2005 frá 11. november 2004

Endamál

⁷ Løgtingstíðindi 1996, s. 663

⁸ Løgtingstíðindi 1996, s. 672

Eftir § 1 í lógini er endamálið við skipanini at veita fíggjarligan stuðul til arbeiðsleys, at virka fyri bøttum møguleikum hjá arbeiðsleysum at fáa arbeiði og at umsita arbeiðsávísing fyri føroyska arbeiðsmarknaðin.

Leiðsla og frýsiting

Reglur um hesi viðurskiftini eru ásettar í §§ 3 – 6. Eftir § 3 verður stýrið valt at sita fyri og hava ábyrgdina av arbeiðsloysisskipanini. Stýrið setur stjóra at hava dagligu leiðsluna um hendur.

Eftir § 4 hevur stýrið 7 limir, sum verða valdir av landsstýrismanninum í arbeiðsmarknaðarmálum. 3 limir skulu umboða løntakarafeløgini og verða valdir eftir uppskoti frá løntakarafeløgnum, 3 limir verða valdir eftir uppskoti frá arbeiðsgevarunum, harav ein skal umboða almennu arbeiðsgevararnar. 7. limurin, sum skal vera formaður, verður valdur av landsstýrismanninum uttan uppskot frá þortunum. Limirnir verða valdir fyri 4 ár í senn. Landsstýrismaðurin ásetir í kunngerð nærri reglur um val av stýri. Stýrið ásetir í starvsskipan greiniligar reglur fyri starvið.

Um roknskaparviðurskiftini er í § 5 ásett, at roknskaparárið er álmanakkaárið, at roknskapurin verður granskoðaður av lóggildum granskoðara, og at Almanna- og heilsudeildin hevur heimild at fáa til vega upplýsingar frá Arbeiðsloysisskipanini.

Arbeiðsloysisskipanin verður teknað av stýrisformanni ella stjóra. Stýrið kann veita umboðsfulltrú, § 6.

Fígging og inngjald

Reglurnar um hvussu stovnurin verður fíggjaður og um inngjaldini eru ásettar í § 2 og §§ 7-11.

Fígging

Í § 2 er ásett, at inntøkur stovnsins verða útvegaðar við gjøldum frá teimum, sum taka ímóti A-inntøku, teimum sum rinda A-inntøku, gjøldum frá sjálvstøðugt vinnurekandi og frá persónum, sum hava teknað sjálvbodnar skipanir.

Gjaldsskyldugir persónar

§ 7, stk. 1 ásetir, hvørjum persónum gjaldsskyldan áliggur, og eru tað:

1. Allir persónar, sum móttaka A-inntøku og sum hava fulla skattskyldu í Føroyum, sum hava fyllt 16 ár, men ikki 67 ár;
2. øll, sum rinda A-inntøku í Føroyum.

Undantøk

Eftir § 7, stk. 2 og § 8 kunnu ávísir persónar og inntøkur eftir umsókn verða undantikin frá gjaldsskyldu.

Inngjaldsgrundarlag

Inngjaldsgrundarlagið, sum tey gjaldsskyldugu skulu rinda av, verður eftir § 8 roknað av øllum A-inntøkum, sum teir gjaldsskyldugu móttaka ella rinda,

Gjaldsupphædd

Eftir § 9, stk. 1 er gjaldið er 2,25% av gjaldsgrundarlagnum. Eftir stk. 3 kann stýrið broyta gjaldið tó ikki hægri enn 2,25%. Gjaldið er ein fastur %-partur av A-inntøkuni, og %-parturin er eins fyri øll gjaldsskyldug. Gjaldið í krónum og oyrum er ymiskt frá inngjaldara til inngjaldara.

Innkrevjing

Gjaldið fellur til gjaldingar samstundis sum teir gjaldsskyldugu rinda ella móttaka A-inntøku. Áðrenn lønin verður útgoldin løntakara, skal inngjaldið til ALS avroknast. ALS-gjöld kunnu krevjast inn við panting, § 9, stk. 2.

Toll- og Skattstovan umsitur inngjaldið fyri ALS, ið ALS rindar samsýning fyri, § 10. Stýrið kann seta nærri reglur um inngjaldið, § 11.

Sjálvboðin trygging fyri sjálvstøðugt vinnurekandi

Eftir § 12 kunnu sjálvstøðugt vinnurekandi tekna sjálvbodna trygging. Stýrið hevur heimild at seta nærri reglur um sjálvbodnu tryggingina. Eftir kunngerðini frá stýrinum verður inngjald og útgjald roknað av inntøkuni sambært sjálvuppgávuni og skattaroknskapinum fyri seinasta roknskaparár. Eftir § 13 kan stýrið seta reglur um, at onnur, sum annars ikki hava møguleika at koma undir arbeiðsloysisskipanina, eftir eignum ynski tekna trygging og koma undir arbeiðsávísingina.

Útgjald

Treytir

Treytirnar fyri at fáa útgjald eru eftir §14 at viðkomandi:

1. er arbeiðsleysur og mótvegis Arbeiðsloysisskipanini prógvar, at so er,
2. er tøkur á arbeiðsmarknaðinum,
3. hevur fyllt 16 ár, men ikki 67 ár,
4. hevur bústað í Føroyum og
5. er arbeiðsførur.

Útrokingargrundarlag

Útrokningargrundarlagið er móttikna A-inntøkan seinastu 12 mánaðirnar, áðrenn arbeiðsloysi er staðfest, sí § 15.

Útgjaldsupphædd

Arbeiðsloysisstuðul er 70% av útrokningargrundarlagnum. Árligi arbeiðsloysisstuðulin er í mesta lagi 70% av eini arbeiðaraárløn, sí § 16.

Bíðidagar

Ein bíðidagur fyri tey lægst løntu hækkandi fyri hækkandi inntøkur, tó ikki meira enn 10 dagar, sí § 17.

Egin skuld

Arbeiðsleysur, sum er uppsagdur vegna tænaðumisbrot, sum sjálvur hevur sagt seg úr starvi, ella ikki vil átaka sær ávíst arbeiði, hevur ikki rætt til arbeiðsloysisstuðul í 4 vikur, sí §§ 18 og 19.

Arbeiðsleys á fiskavirkjum

Í § 20 eru serligar reglur um hvussu arbeiðsloysisstuðul verður roknaður til arbeiðsleys á fiskavirkjum og heimild til stýrið at áseta nærri reglur.

Farloyvi

Stýrið ger í kunngerð nærri reglur um útgjaldingar til fólk í farloyvi frá føstum ella støðugum starvi, sí § 21

Hvussu leingi ber til at fáa úr skipanini

Í §§ 22 og 23 eru reglur um, hvussu leingi fólk kunnu vera í skipanini – 798 dagar í 5 ára skeiði, og síðani kunnu fólk koma innaftur eftir 2 ár.

Arbeidsávísing

Arbeidsloysisskipanin umsitir arbeidsávísing fyri arbeidsleys og onnur, sum ynskja at vera skrásett í arbeidsávísingini. Allar Føroyar eru at rokna sum ein arbeidsmarknaður í sambandi við arbeidsávísing, og eingi fakmørk eru fyri arbeidsávísing, burtursæð frá neyðugum førleika. Stýrið ger í kunngerð nærri reglur um virkið hjá arbeidsávísingini, sum m.a. kunnu stovnseta lokalar arbeidsávísingar. Stýrið kann í serligum førum seta í verk og gjalda førleikagevandi tiltøk fyri arbeidsleys, sí §§ 24 og 25.

Kæra

Avgerðir, sum arbeidsloysisskipanin hevur tikið viðvíkjandi arbeidsloysi, kunnu ikki kærast til landsstýrismannin, men í staðin til kærunevndina hjá arbeidsloysisskipanini innan 4 vikur eftir, at viðkomandi hevur fingið fráboðan um avgerðina. Avgerðir hjá kærunevndini kunnu ikki kærast til annan fyrisitingarligan myndugleika. Kærunevndin hevur trýggjar limir: ein umboðandi arbeidstakarafeløgini, ein umboðandi arbeidsgevarafeløgini, og ein lögfrøðing, sum skal vera formaður. Landsstýrismaðurin velur kærunevndina fyri 4 ár í senn.

III. § 41 í stýrisskipanarlógini, delegatiónsbann og skattahugtakið samanberandi

1.1. Inngangur

Viðkomandi áseting í stýrisskipanarlógini er § 41:

“§ 41. Eingin beinleiðis ella óbeinleiðis skattur má verða álagdur, broyttur ella avtíkin uttan við lögtingslóg.

Stk. 2. Beinleiðis ella óbeinleiðis skattur kann ikki verða álagdur fyri inntøkur, innflutning, útflutning, sølu, gjald ella tílíkt, sum er farið fram í tíðini, áðrenn lögtingslógaruppskot um hetta varð lagt fyri lögtingið.

Stk. 3. Áðrenn lögtingsfíggarlóg ella bráðfeingis fíggarlóg er samtykt á lögtingi, er ikki loyvt at krevja inn teir skattir, ið nevndir eru í stk. 1.”

Sambærlicar ásetingar í grundlógini eru:

“§ 43. Ingen skat kan pålægges, forandres eller ophæves uden ved lov; ej heller kan noget mandskab udskrives eller noget statslån optages uden ifølge lov.

...

§ 46. Stk. 1. Forinden finansloven eller en midlertidig bevillingslov er vedtaget af folketinget, må skatterne ikke opkræves.

Stk. 2. Ingen udgift må afholdes uden hjemmel i den af folketinget vedtagne finanslov eller i en af folketinget vedtaget tillægsbevillingslov eller midlertidig bevillingslov.”

Ásetingarnar í eldru stýrisskipanarlógini vóru:

“§ 19. Eingin skattur má verða álagdur, broyttur ella avtíkin uttan við lögtingslóg. Lán, ið skuldbindur Lögtingið, má ikki verða tikið, og má heldur ikki søla ella onnur latan av hendi av fastgnum landsins ella nýtslurætti teirra fara fram uttan samsvarandi lögtingslóg.

...

§ 21. Áðrenn fíggarlóg ella bráðfeingis fíggarlóg er samtykt á lögtingi, má skattur ikki verða kravdur.

...”

Tá stórir partur av álitinum viðger spurningin um, hvussu ALS-gjaldið skal skiljast í mun til § 41 í stýrisskipanarlógini, skal henda grein at byrja við verða lýst í stuttum.

Ásetingin í § 41 í stýrisskipanarlógini er at kalla beinleiðis umseting av § 43 í grundlóg ríkisins, har ætlanin við ásetingini upprunaliga var at áseta, hvat av evstu stjórnarvøldunum skuldi hava skattleggingarvaldið. § 41 ber tí í sær krav um, at skattir skulu hava beinleiðis heimild í lóg, sum tingið samtykkir. Í donskum stjórnarrættarligum bókmentum verður vanlig hildið, at ásetingin í dag skal skiljast sum eitt forboð ímóti, at lóggávuveldið viðvíkjandi skattlegging verður latið umsitingini. Ofta verður hugt at viðmerkingum ella øðrum “forarbeiðum,” men hvørki viðvíkjandi stýrisskipanarlógini ella grundlógini sæst, hvat meint var við skattir, og ongin neyv almenn allýsing av skattahugtakinum er at finna. Stór óvissa er um, hvussu skattahugtakið nærri skal skiljast.

Til ber at nýta sum útgangsstøði í tulkningini vanlig málslig fatan av hugtakinum. Skattur er málsliga helst at skilja sum øll alment ásett gjöld, ið fella til tað almenna, og sum ikki kunnu fatast sum gjald (viðurlag) fyri mótveiting frá tí almenna. Í øðrum førum verður skilt ímillum skatt og avgjöld, men alment málsliga fevnir orðið skattur helst um øll slík fiskal gjöld.

Í álitinum til galdandi stýrisskipanarlóg verður víst til, at § 41 er endurtøka av § 19, stk. 1, 1. pkt í stýrisskipanarlógini frá 1948, tó soleiðis, at orðingin er broytt til ”beinleiðis ella óbeinleiðis skattur”. Av tí at ongar viðmerkingar eru til skjals til upprunaligu stýrisskipanarlógina⁹ (og sera lítið av viðmerkingum til § 41 í galdandi lógini, ber ikki til at síggja, hvaðan tann orðingin er. Tað man tó vera reiðiliga ivaleyst, at fyrimyndin er §§ 43 og 46 í grundlógini.

Onnur rættarkelda, ið hevur áhuga sum fordømi, er § 75 í norsku grundlógini, ið upprunaliga stavar frá 1814. Hon ásetir m.a., at:

“Det tilkommer Stortinget at give og ophæve love, at pålægge skatter, afgifter, told og andre offentlige byrder, som dog ikke gjælde udover 31. december i det næst påfølgende år, medmindre de af et nyt Storting udtrykkelig fornyes”.

1.2 Samberingar

Omanfyri eru gjørdar samberingar við grundlógina (Danmarks Riges Grundlov) og norsku grundlógina. Hesar eru serliga viðkomandi, tí tær báðar á sín hátt lýsa siðvenju ella fatan, ið kann vera viðkomandi hjá okkum. Danska grundlógin hevur helst verið nýtt beinleiðis sum fyrimynd hjá føroysku stýrisskipanini, tann norska vísur aftur til tær grundreglur, ið vóru galdandi í Føroyum í eldri tíð, tá vit vóru knýtt at tí norska partinum av danskt-norska samveldinum.

Føroyar eru egið løgdømi, við egnari stýrisskipan, lógum, og stovnum, eisini fólkavaldum tingi, men samstundis eru Føroyar knýttar at Danmark, og danskir dómstólar døma eisini í føroyskum málum. Tey lóggønu eru ikki samd um, hvønn týdning tað hevur, at áseting í Føroyum hevur uppruna aðrastaðni, heldur ikki hvønn týdning venja ella lögfrøðiligar bókmentir úr øðrum løgdømi hava fyri tulkningina her heima. Eyðvitað er tað mangan, at donsk venja ella donsk teori gera av ella ávirka, hvussu lógir skulu tulkast í Føroyum. Men dømi eru eisini um tað øvugta.

Á fíggarøkinum kunnu vit nevna, at bæði grundlógin og stýrisskipanarlógin hava ásetingar um, at útreiðsla má ikki haldast, fyrr enn fíggarlóg ella onnur játtanarlóg er samtykt. Siðvenjurnar eru tó heilt ymiskar. Í Danmark er siðvenja, at fíggarnevndin játtar øktar útreiðslur (umframt tær, tingið eykajáttar), eftir at fíggarlógin er samtykt; eykajáttanir verða savnaðar á eykafíggarlóg, tá fíggarárið er liðið. Í Føroyum samtykkir tingið fleiri eykajáttanarlógir, so hvørt fíggarárið líður. Áseting er eisini í stýrisskipanarlógini um, at fíggarnevndin bert játtar, “um mál hevur skund.” Tær eykajáttanirnar - tey sonevndu fíggarnevndarskjøluni - verða eins og í Danmark savnaðar á eykajáttanarlóg, tá árið er liðið. Fíggarnevndin tulkar ásetingina "um mál hevur skund" sera trongt, tí er vordíð nærum ógjørligt at fáa fíggarnevndina at játta við fíggarnevndarskjali.¹⁰

Grønlandska stýrisskipanin hevur eisini áseting um, at fíggarheimild krevst í fíggarlóg ella játtanarlóg, men hevur staðfest mannagongd, ið minnir um ta donsku siðvenjuna: “Finansudvalget kan på landstingets vegne... godkende afholdelse af udgifter til formål, som ikke kunne forudses ved finanslovens vedtagelse. De... godkendte udgifter samles på en årlig tillægsbevillingslov....”

⁹ Løgtingstíðindi 1948, s. 3 ff.

¹⁰ Sum dømi kan nevast at í 2004 eru tvey fíggarnevndarskjøl lögð fyri fíggarnevndina, og vísti nevndin báðum frá sær. Sostatt hevur fíggarnevndin ikki veitt nakra eykajáttan í 2004. Orsakað av hesum stranga praksis hjá fíggarnevndini, verða í Føroyum samtyktar fleiri eykajáttanarlógir so hvørt árið líður. Fyri at halda skil á hesum báðum sløgnum av eykajáttanum nevna tey á fíggaráráðnum lógirnar fyri ávikavist "eyka fíggarlóg" og "eyka játtanarlóg" har eyka fíggarlógin er tann, sum við ársenda savnar fíggarnevndarskjøluni og formiliga samtykkir tey við lóg.

Í Danmark eru orðingarnar sera gamlar, men hava tey mykt tær í siðvenju. Í Føroyum og Grønlandi, sum dømini vísa, hava vit valt hvør sína leið út frá sama útgangsstøði.

Í yvirlitinum, ið er hjálagt niðanfyri, verða endurgivnar ásetingar úr stjórnarskipanum hjá nøkrum av grannalondum okkara. Til ber at síggja, at tær eldru skipanirnar eru heldur knappari orðaðar um skatt og fíggarvald. Hinvegin eru tær yngru (serliga finska og svenska skipanin) nógv nágreiniligari. Tann svenska hevur til dømis ásetingar um skatt, bæði í mannarættindarpartinum og í ítøkiligari áseting um delegatiónsforboð. Tann finska og álendiska hava greiða áseting um grunnar uttanfyri fíggarlógina.

Heilt nógv verður gjørt burturúr samberingum í hesum áliti, men tað er serliga við norska og danska lóg, ið helst eru tær mest sambarligu, tó at tann íslenska og grønlandska skipanin helst eisini høvdu verið viðkomandi at kanna, tí báðar hava sera líkar orðingar um skatt og fíggarlóg. Norska ásetingin í grundlógini er heldur knøpp og er vend móti valdsbýtinum – det tilkommer stortinget – men í praksis er talan um skipan, ið er nær skyld við dansku og føroysku skipanina.

Munurin á orðavalinum, øðrumegin “fíggarlóg, finanslov, fjárlóg og landstingsfinanslov” og hinumegin “statsbusjett, statsbudgeten, budgetreglering og budget,” tykist vera søguligur. Í øllum forunum er talan um fíggarætlan og periodisering. Munur er tó á bæði formligu ásetingunum og siðvenjuni í ymsu londunum.

2.1 Tulkningar

2.2 Delegatiónsforboð

Í danskari stjórnarættarlígru teori verður hildið, at ásetingin í § 43 í grundlógini krevur, at lóggávuvaldið sjálvt út í æsir ásetir allar reglur um skattleggingina, sonevnt delegatiónsforboð, t.e. forboð fyri, at lóggávuvaldið letur skattleggingarvald til umsitingina. Tingið skal sjálvt seta allar reglur av týðningi fyri skattleggingina, meðan tað bert kann latast til umsitingina at seta tílíkar reglur, sum ikki viðvíkja sjálvari skattleggingini, men bert reglur, sum viðvíkja innkrevjingarhátti og tílíkum.

Umframt at skipa valdsbýtið millum stjórnarvöldini, er tað í dag viðurkent, at reglan eisini skapar kvalifiseraða einstaklingavernd soleiðis, at dómsvaldið kann seta til viks lóg, sum heimilar umsitingini at áseta reglur um skattlegging, ella heimilar umsitingini í hvørjum føri sær at áseta skatt.

Men óvist er, hvussu langt delegatiónsforboðið røkkur, m.a. tí stórir ivi er um, hvat skattahugtakið í stjórnarásetingini fevnir um. Hetta kemst av, at skattahugtakið ikki hevur nakað neyvt positivt ásett innihald, men verður til í rættarvenju og teori og verður lýst negativt, t.e. um gjaldið hevur eyðkenni, sum ger, at talan ikki er um skatt (hetta verður nærri viðgjørt niðanfyri).

2.3 Víð og trong tulkning

Verður skattahugtakið tulkað vítt, verður delegatiónsforboðið og heimildarkravið hert. Verður hinvegin tulkað trongt, verður delegatiónsforboðið og heimildarkravið linkað.

Tvinnanda sjónarmið kunnu gerast galdandi fyri ávikavist trongari og víðari tulkning av ásetingini í grundlógini.

Annað er, at ongar ábendingar eru í forarbeiðunum og viðmerkingunum til § 43 í grundlógina um, at ásetingin var ætlað at skapa kvalifiseraða einstaklingaverju móti inntrivum frá stjórnarvaldinum (t.e. staðiliga og beinleiðis heimild fyri skattlegging). Ásetingin var heldur ætlað sum ein regla um valdsbýti millum stjórnarvøldini, ting og stjórn. Sum slík hevur reglan, nú paralarmentarisman langt síðani er viðurkendur sjónarrættur, minni týdning í dag. Fylgjan er, at tingið helst sjálvst í ávísan mun kann áseta karmarnar fyri delegatió av skattleggingarvaldinum, herundir hvat er skattur og hvat ikki.

Hitt sjónarmiðið er, at ásetingin veitir kvalifiseraða einstaklingavernd móti skattlegging, og at tingið ikki skal kunna tileinkisgera verndaregluna við formliga at skipa gjaldið sum eitt gjald fyri eina veiting ella tænastu, tá áleggingin reelt hevur sama virkna sum skattur.

Hesi bæði sjónarmið – ávikavist ein subjektiv endamálstulking og tulking til fyrimuns fyri lóggávupraksis øðrumegin, og hinumegin ein tulking, sum leggur dent á legalitetssjónarmiðið ella einstaklingaverjuna (objektiv endamálstulking) – koma væl til sjóndar í einum norskum hægstarættardómi frá 1996 (Rt. 1996,1415).

Professorin í stjórnarlóg Johannes Andenæs tekur soleiðis samanum dómin:

“Í Kløftadommen Rt-1976-1 går førstvoterende nokså generelt inn på spørsmålet om hvor mye det skal til for å sette en lov til side som grunnlovsstridig. Det heter i dommen blant annet: ”Løsningen vil i noen grad avhenge av hvilke grunnlovsbestemmelser der er tale om. Gjelder det bestemmelser til vern om enkeltmenneskets personlige frihet eller sikkerhet, antar jeg at grunnlovens gjennomslagskraft må være betydelig. Gjelder det på den annen side grunnlovsbestemmelser som regulerer de andre statsmaktens arbeidsmåte eller innbyrdes kompetanse, mener jeg som førstvoterende i plenumssaken inntatt i Rt-1952-1089, særlig side 1098 (hvalavgiftssaken), at domstolene i vid utstrekning må respektere Stortingets eget syn. Grunnlovsbestemmelser til vern om økonomiske rettigheter må for så vidt komme i en mellomstilling”.

Tá støða skal takast til, um ein lóg er í stríð við stýrisskipanina, valdast hvørja reglu, talan er um. Er talan um stjórnaráseting, sum skipar viðurskiptini millum ymsu stjórnarvøldini? Ella er talan um áseting um einstaklingavernd? Ella sum í nevnda norska hægstarættardóminum áseting, sum liggur ímillum hesar báðar. Í norska hægstarættardóminum varð dentur lagdur á, at stjórnarlógarásetingin ikki bert, ella ikki fyrst og fremst, er áseting um einstaklingavernd móti inntrivum frá stjórnarvaldinum, men eisini ein áseting um valdsbýtið millum stjórnarvøldini. Dómstólarnir eiga tí – tá tingið hevur tikið støðu til lógina, og hevur vígað ymsu eyðkennini hvørt móti øðrum – at viðurkenna metingina hjá tinginum. Við øðrum orðum: dómstólurin setir ikki til viks eina lóg, heldur ikki eina lóg, sum áleggur figgjarligar byrðar og sum móguliga “delegerar” skattleggingarvald, um tingið hevur tikið grundaða støðu til hendan spurningin, uttan so, at lógin greitt er í stríð við stjórnarásetingina.

3.1 Skattahugtakið

Skattahugtakið hevur einki neyvt innihald, men skal helst skiljast sum alment ásett gjøld til tað almenna, sum ikki kunnu roknast sum viðurlag fyri eina meira ella minni ítøkiliga mótveiting frá tí almenna til tann, ið gjalda skal.

Uttanfyrir skattahugtakið fella gjøld sum hava hesi eyðkenni:

1. Gjöld, sum ikki eru gjöld til tað almenna.
2. Gjöld, sum ikki eru kravd, men sjálvboðin (avtalað).
3. Gjöld, sum eru viðurlag fyri eina mótveiting frá tí almenna.

Almenna lýsingin er ikki serliga neyv og ger, at tað er stór óvissa um, hvussu hetta nærri skal skiljast.

3.2 Viðurlagssjónarmiðið

Viðurlagssjónarmiðið er ikki serliga greitt, tí dómpraksis viðurkennir, at uppí gjöldini kunnu roknast útreiðslur, sum einki beinleiðis samband hava við veitingina frá tí almenna. Harumframt er reiðiliga alment viðurkent, at uttanfyri skattahugtakið fella ikki bert gjöld, sum verða áløgd um og tá viðkomandi ger nýtslu av almennu tænastruni (ítøkilig ásett gjöld), men eisini gjöld, sum verða áløgd alment, t.e. ikki bert teimum, sum gera nýtslu av tænastruni men øllum, sum kunnu ætlast at hava hesar tænastrur fyri neyðini. Tílik gjöld fara ofta í grunn, markaðan til ávíst endamál.

3.3 Kravd gjöld og sjálvboðin gjöld

Eisini er skilnaðurin ógreiður millum kravt gjald, sum er skattur, og sjálvboðið gjald, sum ikki er skattur. Í nógvum førum er við lóg álagt, at tað skal gjaldast fyri loyvi og góðkenningarskjøl frá tí almenna, t.d. skráseting av partafeløgum, gjöld fyri málibróv til skip. Slík gjöld eru ikki at meta sum skattur, hóast tað í roynd og veru ikki er sjálvboðið hjá teimum, sum noyðast at nýta hesar tænastrur, tí tey ongan veruligan valmøguleika hava.

Eingir dómur eru almannakunnjördir um, hvussu hugtakið skattur er at skilja eftir føroysku stýrisskipanarlógini. Frá dómpraksis í grannalöndunum Danmark og Noregi skal vísast til niðanfyri endurgivnu dómur:

4.1 Dómur

U. 1993.757 Gebyrmálið – danskur dómur

Gjöld fyri pass, nummarplátur og koyrikort, vóru umsitingarlíga ásett soleiðis, at gjöldini, umframt at fara til útreiðslurnar til umsitingina í trongari merking, eisini fóru til samlaðu útreiðslurnar av passeftirliti við markið og ferðslueftirlit o.a. Tveir borgarar stevndu við kravi um, at lógmálaráðið skuldi viðurkenna, at gjöldini vórðu kravd uttan neyðuga lógarheimild.

Borgararnir fóru millum annað fram:

“Ministeriet har ved den anvendte udvidende fortolkning (tulking av hvørjar útreiðslur kundu takast við, tá gjaldið eftir kunngerðini skuldi ásetast) tilsidesat forskriften om lovhjemmel i grundlovens § 43, og de oplysninger (sum latnir vóru fólkatinginum um gjaldásetingina), der i tidens løb er givet folketetinget, herunder i anmærkninger til finansforslag, kan ikke erstatte lovhjemmel. Folketingets opmærksomhed har aldrig været henledt på hjemmelsproblemet. Det er klart, at der ikke foreligger retssædvane eller retspraxis for fravigelse af kravet om lovhjemmel... Den sædvanligt rådende tilbageholdenhed i domstolenes prøvelse af grundlovsmæssigheder er uden betydning i disse sager, da det er administrationens og ikke lovgivningsmagtens dispositioner, der anfægtes.”

Tað almenna fór afturímóti fram:

“Forskriften i grundlovens § 43 om direkte lovhjemmel for udskrivning af skatter, der sigter til en regulering af forholdet mellem de øverste statsorganer, kan i dag ikke fortolkes som et forbud mod administrativ fastsættelse af størrelsen af gebyrer, hvori indgår vederlag for andet

end fremstilling- og administrationsudgifter. Såvel lovgivnings- som domspraksis bekræfter dette. Det er anerkendt retssædvane, at den i grundlovens § 43, stk. 2, foreskrevne lovgivningprocedure kan erstattes af behandling i Folketingets Finansudvalg... Domstolene bør udvise forsigtighed i deres kontrol med forholdet mellem den lovgivende og den udøvende magt og bør kun i ekstreme tilfælde underkende en lovmæssig delegation, der længe har været anerkendt.”

Í dómnum segði meirilutin í hægstarætti:

“Henset til den historiske baggrund for... anvendelse af bestemmelsen i grundlovens § 43, hvorefter ingen skat kan pålægges, ændres eller ophæves uden ved lov, giver ikke grundlag for en fortolkning, der udstrækker kravet om lovhjemmel til også at gælde alle gebyrer, der kræves som betaling for tilladelser fra det offentlige, og som dækker udgifterne ved udstedelsen og administrationen i videre forstand... Det bemærkes herved, at administrationen af bestemmelsen ikke ses at give anledning til betænkeligheder, henset til den mulighed lovgivningmagten har for at have indseende med centraladministrationens forvaltningsbemyndigelser af denne art.”

Minnilutin í hægstarætti førði fram:

“Afgørende for, om en pengeydelse, der opkræves af det offentlige, kan anses for en “skat”, jf. grundlovens § 43, kan ikke være kravets benævnelse, men derimod dets nærmere karakter. Betaling af gebyrer for offentlige ydelser som pas, duplikatkørekort og nummerplader, kan på grund af de pågældende ydelsers nødvendighed for sædvanlig livsudfoldelse ikke ud fra en realistisk betragtning anses for frivillig. Paskontrol ved grænser, i havne og lufthavne samt færdselsovervågning og trafikkontrol er almindelige samfundsopgaver af et sådant omfang og indhold og har en sådan økonomisk betydning, at løsningen af disse opgaver ikke med rimelighed kan betragtes som særlige ydelser fra det offentlige, der – efter et vederlagssynspunkt – for en væsentlig dels vedkommende kan kræves betalt som “formålsbestemte afgifter” gennem opkrævning af de nævnte gebyrer.”

Minnilutin vildi tó ikki geva saksøkjaranum viðhald í, at hann skuldi hava gjaldið aftur:

“Da der har været betydelig tvivl og usikkerhed med hensyn til fastlæggelsen af skattebegrebet i grundlovens § 43.”

Dómurinn vísir, at stór óvissa er um hugtøkini, eisini í hægstarætti. Er talan um skatt, ið krevur lógaráseting, ella er talan um viðurlag fyri tænastrá? Meirilutin í hægstarætti legði dent á, at tingið hevði latið sær lynda, at aðrar útreiðslur enn tær, ið vóru neyvast tengdar at tænastrá, vóru tiknar við í tað fyrisingarlíga kravda gjaldið.

U. 1998.553 AMBI – danskur dómur

Borgari var skaddur í arbeiði og fekk endurgjald fyri mista lønarinntøku o.a.. Tá endurgjaldið varð gildið frádróg ábyrgdartryggingarfelagið 5% av endurgjaldsupphæddini viðvíkjandi mistari lønarinntøku o.a. og vísti til, at skaddi ikki skuldi rinda arbeiðsmarknaðargjald av hesum upphæddunum. Eftir § 2, stk. 2 í endurgjaldsábyrgdarlógini kunnu tryggingar- ella sosiallíknandi gjöld – men ikki skattur – dragast frá í endurgjaldinum fyri mista inntøku. Og spurningurin var, um arbeiðsmarknaðargjaldið kundi javnsetast við tílík gjöld ella skuldu metast sum skattur eftir § 43 í grundlógini.

Tann skaddi borgarin helt uppá, at arbeiðsmarknaðargjaldið skuldi metast sum skattur, og vísti á, at í viðmerkingunum til lógaruupskotið stóð, at arbeiðsmarknaðargjaldið er av slíkum slag, at tað er fevnt av § 43 í grundlógini, sum ásetir, at eingin skattur kann áleggjast, broytast ella takast av uttan við lóg.¹¹ Hann førði fram:

“Arbejdsmarkedsbidraget må betegnes som en skat. Af bemærkningerne til lovforslaget om arbejdsmarkedsfonde fremgår således, at det foreslåede arbejdsmarkedbidrag har en sådan karakter, at det er omfattet af grundlovens § 43, hvorefter ingen skat kan pålægges, forandres eller ophæves uden ved lov. Arbejdsmarkedsbidraget anvendes til dækning af udgifter, der tidligere blev betalt via skatten. Det beregnes på samme grundlag, og systemet administreres af de statslige told- og skattemyndigheder. De i lovens § 1, stk. 3 nævnte arbejdsmarkedsfonde er kun konti i statens bogholderi og er ikke at betragte som egentlige fonde.”

Tryggingin, ið helt uppá, at talan ikki var um skatt, førði fram:

“Det bestrides at arbejdsmarkedsbidraget – som af sagsøgeren anført - er en skat. Bidraget er et socialt bidrag, der ifølge lov om arbejdsmarkedsfonde er øremærket til bestemte formål. Det berøres ikke af reglerne om personfradrag eller ligningsmæssige fradrag. Endvidere er visse personer, jf. lovens § 7, stk. 4 fritaget for bidragspligt i Danmark.”

Landsrætturin kom til hesa niðurstøðu:

“Efter det foreliggende findes der af de af sagsøgeren anførte grunde at måtte gives sagsøgeren medhold i, at arbejdsmarkedbidraget må sidestilles med og derfor betragtes som en skat”.

Hægstirættur gav eisini stevnandi viðhald við hesi grundgeving:

”Af de grunde, som er anført af landsretten, tiltræder Højesteret, at arbejdsmarkedsbidraget i forhold til modtageren af en bidragspligtig ydelse har karakter af en skat. Arbejdsmarkedsbidraget kan herefter ikke sidestilles med de ydelser af social- eller forsikringsmæssig karakter, som efter bestemmelsen i erstatningsansvarslovens § 2, stk. 2, fradrages i erstatningen for tabt arbejdsfortjeneste.”

Í lærubók um skatt hjá Engsig og fleiri er viðmerkt til dómin:

“Det med 1993- skatteomlægningspakken indførte arbejdsmarkedsbidrag, der er øremærket til betemt definerede formål, fremtræder formelt set ikke som en skat. Men funktionelt har det virkning som andre indkomstskatter” (figging og javning av politiskt ásettum (felags)uppgávum¹²).”

Dómurin staðfesti, at hetta gjaldið skuldi roknast sum skattur. Men dómurin viðger annars bert, um gjaldið kann dragast frá í persónsskaða eftir lógini um endurgjaldsábyrgd.

Retstidende 1928 s. 353 – norskur dómur

Við lóg nr. 13 frá 9. august 1918 vóru gjöld lögð á ”papir-, tremasse- og cellulosefabrikker” við tí endamáli at endurrinda tap, ið nakrar av verksmiðjunum høvdu av at noyðast at levera vørur fyri hámarksprísir, ið vórðu ásettir av myndugleikunum. Gjældini fóru ikki í ríkiskassan, men í ein grunn, ið varð umsitin av felagnum hjá pappírverksmiðjunum, haðan endurgjöld vórðu goldin út.

¹¹ FT: 1992-93, tillæg A, spalte 10305

¹² Lærebog om indkomstskat, s. 9, John Engsig, Lida Hulgaard, Aage Michelsen, Margrethe Nørgaard, 9. udgave DJØF Forlag 2000

Ein av verksmiðjunum gjörði galdandi, at skipanin var í stríð við grundlógina, men fekk ikki viðhald í hægstarætti.

Hægstirættur sigur í grundgeving síni:

”Med hensyn til grundlovmæssigheden af de ved L. nr. 13 av 9. august 1918 givne bestemmelser om bidragspligt til dækning av skyldige erstatninger efter l nr. 4 av 18. juli 1917 skal yderligere bemærkes, at man finder at kunne tilslutte sig til vore statsretlige forfatteres lære, som også er blevet fulgt i praksis, hvorefter der uten den i § 75 a fastsatte tidbegrænsning ved lov kan pålægges avgifter, som ikke går ind i statskassen, men anvendes til bestemt afgrænsede formål, Og efter lovens §§ 2 og 6 er de her omhandlede avgifter ikke paalagt til statskassen, men har til formål at fordele på landets samtlige papir-, træmasse- og cellulosefabrikker det tap i indtægt, som vilde opstaa for de enkelte fabrikker, som til dækning av det indenlandske behov måtte levere papir som laa under verdensmarkedsprisen”.

Johannes Andenæs¹³ sigur í viðmerking til dómin:

“Dette synes at gå for langt. En skatt faller ikke utenfor grl. § 75, a fordi det er bestemt at den skal gå til et bestemt formål (f.eks. en verneskat eller en skat til utviklingshjælp). En så vidtrækkende begrunnelse var heller ikke nødvendig for resultatet i de to domme. I begge tilfælle var det spørsmål om “avgifter som kom næringen selv til gode.” Hann sigur víðari, at: ” .. grensen mellem avgifter, som går inn under tidbegrænsningen i § 75, litra a og avgifter som ikke gør det er så flytende at Stortinget må ha adskillig valgfrihet.”

Folketrygden – norskur dómur

Í Noregi finst ein arbeiðsmarknaðareftirlønarskipan kallað *folketrygden*. Sambært bókini Statsforfatningen i Norge eftir Johs. Andenæs, 1998, s. 204, verða inngjöldini (hvørki frá arbeiðsgevarum og løntakarum) til *folketrygden* ikki roknaði sum “skattir” sambært § 75 í norsku grundlógini.

Talan er um tvingaða tryggingarskipan. Andenæs skrifvar soleiðis um *folketrygden*: “Trygden er, som det er uttalt i en høyerettsdom (Retstidende 1976, s. 600), et lukket system med hensyn til inntekter og utgifter. Folketrygden kan et stykke på vei betraktes som et slags tvunget forsikringssystem. De innkrevde avgifter går ikke inn i statskassen, men går til folketrygden og skal regnskapsmessig holdes adskilt fra statens øvrige midler.”

Hetta kann skiljast sum gjöld markaði til sosial endamál. Andenæs sigur, skipanin byggir bert partvíst á tryggingarprinsippir. Einkí fast lutfall er ímillum tað, hin einstaki rindar til skipanina, og tað hann fær úr skipanini. Harumframt fær “Folketrygden” stuðul frá statinum og kommununum, og “Folketrygden” verður tikin uppí fíggjarætlanina hjá statinum. Gjöldini til trygden kunnu tí eisini skiljast sum ein skattur markaður til ávís sosial endamál. Hetta sjónarmiðið var frammi í plenumsdómum (har allir hægstarættardómarar vóru við) í 1996 um lóggávuvaldið kann gera inntriv í rættindi eftir trygdeloven (Retstidende 1996 s. 1415 og s. 1440¹⁴).

Men spurningurin, um trygden er skattur ella ikki, hevur ongan praktiskan týdning: “Trygdeavgifterne har imidlertid aldrig vært betragtet som skatter i forhold til bestemmlerne i § 75 a om skattepålegg”. ...“Etter gjeldende rett er dette spørsmål bara av teoretisk interesse. Avgifterne blir pålagt med hjemmel i folketrygdloven og blir fastsadt årligen av Stortinget.

¹³ Statsforfatningen i Norge, s. 203, 8. utgave, Oslo 1998

¹⁴ Andenæs s. 204

Grunnlovens krav er derfor oppfylt enten trygdeavgifterne betraktes som skatt i grunnlovens forstand eller ikke.¹⁵”

Norskir dómar um pensjónsskipanir

Spurningurinn um ALS- gjaldið mest líkist einum skatti ella ikki hefur eisini týðning fyri spurningin um tey, sum hava goldið til ALS, hava fingið krav uppá útgjald soleiðis, at kravið er vart móti lógarinntrevum. Hava gjøldini meira eyðkenni av at vera skattur heldur enn gjald fyri ein rætt/ eitt krav, sum kann fatast sum ein ognarrættur (ella serliga upparbeidd ella vunnin rættindi), kann gerast inntriv í rættin. Sjónarmiðið um, at gjald til trygden í Noregi var skattur og ikki av ognarrættarligum slag, og at veitingar frá trygden, tí ikki vóru vardar móti lógarinntrevum, var frammi i tveimum dómum í 1996 (retstidende s.1415 og s. 1440):

Viðgerð av dómi um grundpensjón – vanligá norska fólkapensjón

Fyrra málið snúði seg um rættindi til grundpensjón. Meirilutin helt, at tað ikki var útilokað, at hesi rættindini vóru vard móti inntrivi frá lóggávvaldinum, hóast tað ikki var rindað serstakt fyri pensjónina, men helt eftir konkreta meting, at rættindini eftir trygdeloven til grundpensjón ikki vóru vard móti lógarinntrevum. Ein stórir minnilutið tók støði í, at tað var talan um eina veiting, sum varð rindað uttan mun til um tað var rindað nakað gjald, ella hvussu nógv tann tryggjaði hevði rindað í gjøldum, og førði fram: “Retten til slike ytelser avhenger av de til enhver tid gjeldende lovbestemmelser. Det beror på lovgivers vurdering om slike rettigheter skal utvites, opretholdes eller innskærkes.”

Viðgerð av dómi um grundpensjón – viðbót til norska fólkapensjón

Seinni dómurinn viðvíkti rættinum til ískoytispensjón. Meðan grundpensjón ikki treytar nakað inngjald, treytar ískoytispensjón upptjening við rindan av gjøldum av inntøku. Meirilutin helt, at rætturinn til ískoytispensjón ikki var vardur móti lógarinntrevum. Minnilutin helt tað sama, men við aðrari grundgeving: Nevnt varð, at ískoytispensjónin hevði meira enn grundpensjónin eyðkenni av at vera ein tryggingarskipan við upparbeiddum serrættindum. Men víst varð á, at sambandi millum pensjónsgjald og rætt til ískoytispensjón ikki var gjøgnumført. Pensjónsgjöldini høvdu fingið eyðkenni av at vera skattur og pensjónsútreiðslurnar av at vera vanligar statsútreiðslur¹⁶.

IV. Er ALS fevnt av § 41 í stýrisskipanarlógini?

1. Niðurstøða og grundgeving hjá meirilutanum

Stýrisskipanarlógin § 41 er endurtøka av § 19, stk. 1, 1. pkt í stýrisskipanarlógini frá 1948, tó soleiðis, at orðingin nú er “beinleiðis ella óbeinleiðis skattur”. Fyrimyndin er § 43 í grundlógini, ið er soljóðandi: ”*Ingen skat kan pålægges, forandres eller ophæves uden ved lov...*”.

Ásetingin í grundlógini var upprunaliga ætlað sum ein áseting um, hvat av evstu stjórnarvøldunum skuldi hava rætt at áleggja skatt. Henda heimild var latin tinginum. Tí kann vera ført fram, at dómstólar eiga at vera varnir við at leggja seg út í, hvat tingið brúkar hesa heimild til, og hvussu tingið fatar hana.

¹⁵ Andenæs s. 204

¹⁶ Allur hesin parturin um støðuna, sum pensjónsrættindi eftir norsku trygdeloven hava móttvegis lógarinntrevum er her endurgivið frá Andenæs s. 419-424

Allar týðandi reglur um ALS-gjaldið – um hvørjir persónar eru gjaldsskyldugir, av hvørjum inntøkum gjaldið verður roknað, hvussu nógv kravt kann verða - eru ásettar í lógini, og lögtingið hevur tí møguleika at hava innlit í og eftirlit við umsitingini.

Tá Arbeiðsloysisskipanin varð sett á stovn við lögtingslóg nr. 17 frá 10. mars 1992, var full politisk semja um, at skipanin skuldi vera óheft og leys av politisku myndugleikunum, bæði hvat viðvíkti inntøkum og útreiðslum. Upprunaliga ætlanin var, at skipanin skuldi vera ótvingað, soleiðis at skilja, at tað skuldi standa frítt fyri hjá løntakarum og arbeiðsgevarum, um tey vildu taka lut í skipanini.

Niðurstøðan gjørdist kortini, at tað fór at vera neyðugt við einari tvingaðari skipan, tí hildið varð, óivað av røttum, at annars fóru bert tey, ið við ávísari vissu kundu rokna við at gerast arbeiðsleys, at melda seg inn í skipanina, sum sostatt ikki fór at vera før fyri at røkja sínar skyldur orsakað av tørvandi fíggjarorku. Her eigur eisini at vera havt í huga, at arbeiðsloysiskýggini hingu tung og døkk í lofti longu á vári í 1992. Hendan tvingaða skipanin varð varðveitt, tá ALS-lógin varð endurskodað og nýskrivað í 1997.

Til tess at skilja, hvat ALS er, mugu vit meta um, hvat slag av lóggávu talan er um. Lögtingið hevur givið lógir um vinnufeløg, stovnar og grunnar av ymsum slagi. Í summum førum er talan um myndugleikar, í øðrum førum um regulering av verandi privatum stovnum. Onkuntíð er talan um at stovna nýggjar almennar stovnar; onkuntíð at skapa karmar fyri nýggjum privatum stovnum. Við hvørt var tað almenna uppií við fígging, viðhvørt verða ásettar avmarkingar, heimildir ella skyldur.

Spurningurin er, um ALS-lógin skal metast sum karmur um viðurskifti hjá pørtunum á arbeiðsmarknaðinum, ella um talan er um stovnsetan av nýggjum almennum myndugleika.

Tryggingarsambandið, ið var, er dømi um stovn við bygnaði, ið illa fæst á juridiskan bás. Talan var um fleiri sínámillum tryggingar, sum fingur politiskt skipaða og valda leiðslu, einkarrætt at virka, og ofta var skylda at tryggja seg har. Skipanin kom í eini neyðstøðu undir krígunum, har eisini stjórnarskipanin sjálv var samtykt eftir neyðstøðuheimildum, men tryggingarsambandið vardi tó longri enn bæði fyrbils stýrisskipanin frá 1940 og stýrisskipanarlógin frá 1948. Tingið metti skipanina at vera neyðuga, tingið broytti hana ikki í mong ár eftir kríggið, og ongin kravdi, at dómstólar tóku støðu til, um hon var sambærilig við hægri lóg. At enda broyttu tó tíðarrákið og tingið hugsan.

Sum nevnt kann tað vera ilt at fáa ein slíkan stovn á juridiskan bás: nær ein slíkur stovnur er almennur, nær hann er privat, nær hann er ein felagskapur, nær ein trygging, nær ein grunnur, nær hann røkir almenn endamál, partvís almenn endamál, er myndugleiki, hevur myndugleikaheimildir. Um tað ikki kann vísast á reglur og treytir av stjórnarrættarligum slagi, sum binda lögtingið, so kann lögtingið geva lóg um allar slíkar stovnar og finna uppá nýggjar stovnar og nýggjar samansetingar av almennum og privatum endamálum.

Tá lögtingið stovnaði ALS – arbeiðsloysisskipanina – var tað tí at tingið tók undir við, at slíkur stovnur var neyðugur. Føroyar vóru tá í eini neyðrættarlíkari støðu, higartil ókent arbeiðsloysi tók seg upp, fráflyting, húsangangur og sosial neyð stóðu fyri durum. Tingið samtykti tá, at ALS skuldi setast á stovn sum ein stovnur, hvørs fæ og ognir vóru markaðar til teirra arbeiðsleysu, sum ikki kundi takast av uttan sambært lóg, men hinvegin kundi fjara burtur, um fæið varð brúkt, ein stovnur, sum skuldi hava ein bygnað við dyggari fyrisiting og kæruskipan, men samstundis eitt stýri við umboðum fyri tey, ið skuldu gjalda.

Arbeidsløysiskipan kundi verið komin fyrr við avtalum á arbeidsmarknaðinum, sum sjálvboðin trygging ella sum lóg í nóg góðari tíð, men so var ikki. Tá tingið valdi at samtykkja eina lóg og skipa ein stovn, má hesin stovnur metast at liggja innanfyri tær heimildir, sum tingið hevur, og vera í samsvar við føroyska siðvenju.

Sum nevnt var tað vegna sera stóra neyð, at tingið setti ALS á stovn. Spurningurin var so, hvør skuldi gjalda, hvussu nógv javning skuldi liggja í skipanini, og hvussu frí ella kravd hon skuldi vera.

Tingið valdi ein markaðan grunn við tvingaðum inngjaldi og ikki sørt av solidariskum ísletti. Tey, ið skuldu gjalda, vóru fyrst og fremt tey, ið sjálvi kunnu gerast arbeidsløys (tey, ið fáa A-inntøku), og tey, ið kunnu gera onnur arbeidsløys (tey, ið rinda A-løn).

Fyri arbeidstakarar merkti skipanin, at tey máttu gjalda part av lønini í grunn. Areidstakarar høvdu sostatt minni eftir av lønini, men fingur afturfyri trygd fyri at fáa veiting, gjørdust teir arbeidsløysir, og at við tíðini fór grunnurin at vera so sterkur, at hann fór at standa ímóti sjálvst sera ringum rakárum.

Fyri arbeidsgævarar merkti skipanin, at teir sluppu undan – sum annars sera vanligt er í Europa – at gjalda størri samsýningar í samband við uppsøgn, sluppu undan at arbeidsstyrkin av neyð rýmdi av landinum, teir fingur eisini eina arbeidssávísing og trygd fyri – ígjøgnum ein markaðan grunn og umboðan í stýrinum – at við hesum var komin í lag ein verulig og varandi trygd ímóti arbeidsløysi, og ikki bert ein skattaálíkning til fyrimuns fyri landskassan. Eins og álagdar tryggingar og gjøld, reglur í starvsmannalóg og øðrum lógum, gjørdist ALS-skipanin ein partur av kostnaðinum at reka vinnu í Føroyum.

Skipanin kom sostatt ístaðin fyri sáttmálaásetta skipan. Nakað av lønini fór nú til skipanina, heldur enn til arbeidstakaran, men afturfyri hækkaði lønin samstundis við álagda arbeidsgævaragjaldinum. Skipanin gjørdist partvíst tryggingarkend, partvíst solidarisk og partvíst uppsparingarkend; tey, ið ikki gerast arbeidsløys gjalda til onga persónliga nytta, tey hægri løntu gjalda heldur meira í mun til potentiella útgjaldið enn tey lægri løntu, og nakað meira kann verða tikið inn í grunnin, enn tað sama tíðarskeiðið fer úr grunninum. Hevði skipanin ikki havt hesi eyðkenni, so høvdu láglønt – tey ið oftast gerast arbeidsløys – fingið munandi minni útgjald. Hjá teimum háløntu arbeidsløysu hevði tað ikki loyst seg at funnið sær eitt annað og nakað verri lønt arbeiði, og løðurnar høvdu ikki verið fullar, næstu ferð rakárinu komu.

Tingið hevur á líkan hátt samtykt sáttmálar á arbeidsmarknaðinum, tá ongin sáttmáli var. Neyvan var ivi um heimildirnar til tess, og ongin kravdi lønarhækkana í landskassan at venda. Tingið kundi somuleiðis uttan himpr samtykt uppsagnarreglur og uppsagnarløn/samsýning at verja arbeidstakarar móti uppsøgn ella avleiðing av uppsøgn.

Hetta eru alt samalt eyðkenni, sum liggja innanfyri heimildirnar hjá tinginum. Tingfólk, veljarar og royndarstovnar – og stýrið í ALS – mugu meta um, hvørt hesir lutir fara longur enn neyðugt og rímligt er. Er skipanin út um rímligt mark solidarisk? Er uppsparingin passalig? Henda eftirmeting má alsamt verða gjørd.

Er henda skipanin við tvingaðum limaskapi og tvingaðum inngjaldi í eina slíka tryggingarkenda, solidariska og uppsparingarkenda skipan at meta sum skattur? Vit meta ikki.

Vit hava í stýrisskipanarlógini § 41 eina áseting, sum er skrivað av úr grundlógini. Upprunaliga, fyri hálvvari aðru øld síðani, skuldi ásetingin í Danmark staðfesta, at kongur ikki longur sjálvur kundi álíkna skatt eftir vild, og heldur ikki senda menn í kríggj, men skuldi leggja allar skattir og allar innkallingar fyri tingið at samtykkja. Tað var poengið.

Stýrisskipanarlógin ásetir, at ongin skattur má áleggjast, broytast ella takast av uttan við lóg frá lögtinginum. Hetta kundi merkt, at øll kravd gjøld í Føroyum skulu samtykkjast og broytast á lögtingi. Tað er bara ikki so. Fólk í Føroyum lata kommununum skatt, sum tær sjálvar leggja á og broyta. Eisini er møguligt at gjalda ríkinum tvingaði gjøld (t.d. sum gjald fyri pass og tílíkt).

Síðani hava vit almennu brúkgjöldini, sum ganga uppá tað, at er nøkulunda samsvar millum ávísa almenna tænastu og viðurlag, so er ikki talan um skatt.

Men, týðiliga er eisini annar skilnaður, sum fyri ALS er meira viðkomandi, nevnliga skilnaðurin millum gjøld til almenn endamál og gjøld til privat, markaði ella felags endamál. Kravd ábyrgdartrygging fer vanliga í ‘grunn,’ ið sum oftast er bæði partvist solidariskur og uppsparingarmerktur. Sum dømi: kvinnur eldri enn 40 ár mugu gjalda ábyrgdartrygging uppá bilar sínar, hóast tað statistiskt ikki eru tær, men serliga menn yngri enn 30 ár, ið gera ábyrgdarskaðarnar. Gera tey tryggjaðu tilsamans færri skaðar, verða pengar uppsparðir ella fara til privat vinningsbýti, men búskaparliga og sosiala nyttan av ábyrgdartryggingum er innanfyri lóggávuheimildirnar hjá tinginum; talan er eyðvitað ikki um skatt.

Sum nevnt omanfyri, fáa bæði arbeiðsgevarar og -takarar nyttu burturúr inngjaldinum.

Sera týðandi er eisini, at skattamyndugleikarnir í verki ikki hava mett ALS-gjaldið sum ein skatt, tá inntøkuskattur er roknaður, men góðtikið tað sum rakstrarútreiðslur, ið verða drignar frá av vinnufyrirøkum sambært § 31 í skattalógini. Heldur ikki í sambandi við dupultskattasáttmálar hevur ALS-gjaldið verið definerað sum skattur.

Meirilutin heldur tí, at her er talan um eitt kravt gjald í grunn markaðan til neyva skipan, við tryggingarkendum, solidariskum og uppsparingarmerktum eyðkennum, ið kemur til góðar hjá øllum teimum, ið gjalda til hennara, og sum hvørki er partur av gjaldføri ella fæi landskassan. Tí er ALS-gjaldið ikki ein skattur.

2.1 Niðurstøða hjá minnilutanum

Minnilutin metir, at ALS-gjaldið mest sannlíkt er at meta sum skattur, hóast tað ikki ber til at koma við eini greiðari lögfrøðiligari niðurstøðu viðvíkjandi hesum spurningi. At ALS-gjaldið mest sannlíkt er at meta við skatt merkir, at mett verður, at inngjaldsprosentid eigur at verða ásett í lógini, eins og broytingar í gjaldinum mugu samtykkjast á lögtingi, serliga um tað, sum í dag, er stýrið, og ikki landstýrismaðurin, sum við kunngerð kann broyta ALS-gjaldið.

Viðvíkjandi lógini sum heild má samanumtikið sigast, at óansæð hvør lögfrøðiliga grundgevingin er fyri, at lógin er viðtikin í verandi líki, ber neyvan til at koma fram til aðra niðurstøðu í dag, enn at skipanin ikki kann sigast at vera ólóglig orsakað av, at lógin ikki er í samsvari við § 41 í stýrisskipanarlógini. Hetta er m.a. grundað á tær serligu umstøður, ið vóru tá lógin um ALS varð

viðtíkin, at lógin hefur virkað í meira enn 12 ár, og at lógin ikki varð broytt, hvørki í sambandi við lógarbroytingina í 1993, sum sambært viðmerkingunum til lógina breyt við upprunaliga tryggingarprinsippið¹⁷, ella í sambandi við, at nýggja stýrisskipanarlógin var sett í gildi.

Tað má tí vera upp til lögtingið at gera av, í hvønn mun skipanin skal varðveitast í verandi líki.

Sum víst á omanfyri finst eingin yvirskipað og alment viðurkend allýsing av hugtakinum skattur, men tó er reiðiliga breið semja um, hvat í høvuðsheitum er at meta sum skattur, og hvat ikki er at meta sum skattur.

Minnilutin er av tí fatan, at tað ikki er tað neyðuga sambandið millum inn- og útgjald í arbeiðsloysisskipanini fyri at kunna halda ALS-gjaldið uttanfyri skattahugtakið. Hetta er grundað á, at samsvar ikki er millum inn- og útgjald, soleiðis at tann, ið hefur skyldu at rinda stóra upphædd til skipanina, ikki hefur móguleika til at fáa eina samsvarandi størri upphædd úr skipanini, av tí at ásett er eitt útgjaldsloft í skipanini uttan samsvarandi inngjaldsloft. Inngjaldið er sostatt grundað á eitt individuelt útrokningargrundarlag uttan neyðuga sambandið við útgjaldið. Hervið dettur tann grundleggjandi treytin fyri at góðtaka, at eitt gjald kann álíknast við einum generellum gjaldi, burtur.¹⁸

Tá tað snýr seg um arbeiðsgevaragjaldið varð í lógini frá 1992 ásett, at arbeiðsgevarnir rindaðu: 2% av hvørji A-lønargjalding til Arbeiðsloysistryggingina, sbrt § 4 í lógini frá 1992¹⁹, meðan orðingin í nýggju lógini frá 1997 varð broytt til, at: “øll, sum rinda A-inntøku í Føroyum, eru gjaldsskyldug til Arbeiðsloysisskipanina”²⁰. Hetta gjald kann á ein hátt verða fatað sum eitt lógarbundið gjald fyri at hava fólk í arbeiði, serliga tá hugt verður eftir orðingini í 1992. Tað ber t.d. til at áleggja arbeiðsgevaranum at gjalda til ymiskar lógarbundnar tryggingar fyri teir løntakarar, sum arbeiðsgevarin hefur í arbeiði, uttan at gjaldið neyðturviliga er at meta sum skattur. Seinna orðingin í 1997 um arbeiðsgevargjaldið tykist knapp so greið, men sambært viðmerkingunum til lógina er onki, sum bendir á nakra innihaldsliga broyting, annað enn at fasti prosentssaturin er tikin burtur.

Um arbeiðsgevaragjaldið verður mett sum eitt lógarbundið gjald fyri at hava fólk í arbeiði, ber illa til at siga, av tí at onki beinleiðis samband er millum veitingina og samsýningina. Neyðuga sambandi er ikki millum inn- og útgjald fyri at halda ALS-gjaldið uttanfyri skattahugtakið, hvørki hjá teimum, sum rinda A-inntøku ella hjá teimum, sum móttaka A-inntøku.

Av tí at samsvar ikki er millum inn- og útgjald, er Arbeiðsloysisskipanin eisini at meta sum ein sosial skipan.

Hóast tað er viðurkent í dómspraksis, at uppí gjøldini kunnu roknast útreiðslur, har beinleiðis samband ikki er millum veitingina og samsýningina, ber ikki til at samanbera við ALS-gjaldið, m.a. av tí at í t.d. *Gebyrdóminum*²¹ rindaðu øll somu samsýning fyri mótveitingina. Harafturat hefur eitt slíkt sjónarmið í hesum føri ongan serligan týdning, av tí at tað hefur minni at siga í mun til § 41 í

¹⁷ Sambært viðmerkingunum til lógaruppskotið frá 1997 í Løgtingstíðindi 1996, Bd. II, s. 663 og 664: “breyt lógarbroytingin í apríl 1993 við upprunaliga tryggingarprinsippið við tað at tá hámarkið fyri inngjaldið varð strikað, og útgjaldið kundi skjótast niðureftir, var so at siga ikki samband millum inn- og útgjald”.

¹⁸ Sbr. Jan Pedersen í Danmarks Riges Grundlov med kommentarer, red. Henrik Zahle, DJØF 1999, s. 230.

¹⁹ Løgtingslóg nr. 17 frá 10. mars 1992 um arbeiðsloysistrygging og arbeiðsávísing.

²⁰ Sí §§ 7-9 í løgtingslóg nr. 113 frá 13. juni 1997 um arbeiðsloysistrygging og arbeiðsávísing, sum broytt við løgtingslóg nr. 12 frá 9. februar 2001.

²¹ UfR 1993.757 H.

stýrisskipanarlógini, um ALS-gjaldið er eitt avgjald ella ein skattur, av tí at avgjöld til tað almenna eisini skulu vera við í lógtingsfíggarlógini.

Afturat grundgevingunum út frá viðurlagssjónarmiðnum kann somuleiðis verða víst á, at Hægstirættur í 1998 staðfesti dóm hjá landsrættinum, har m.a. spurningurin um danska *arbejdsmarkedsbidraget* er ein skattur, varð viðgjørdur. Hóast saksøkti metti, at gjaldið er eitt sosialt gjald, sum sambært lógini um arbeiðsmarknaðargrunnar er markað til ávís endamál, kom Hægstirættur til ta niðurstøðu, at gjaldið í mun til móttakaran av eini skyldubundnari tilskots/stuðulsveiting var at meta við eitt slag av skatti. Landsrætturin metti, at gjaldið var at meta sum ein skattur.²²

Eisini hevur verið ført fram, sum ein týðandi grundgeving fyri at ALS-gjaldið ikki er ein skattur, at skattamyndugleikarnir í verki ikki hava mett ALS-gjaldið sum ein skatt, tá inntøkuskattur er roknaður. Hertil er at siga, at skattamyndugleikarnir í veruleikanum ikki hava tikið støðu til spurningin, men hava hildið ALS-gjaldið uttanfyri skattahámarkið, tí tey tulka skattahámarkið soleiðis, at tað einans er galdandi við uppgerðini av beinleiðis kommunu- og landsskatti. Øll onnur gjöld verða hildin uttanfyri, uttan at tey greina, um talan er um skatt ella ikki.

Í dupultskattasáttmálum verður ALS-gjaldið heldur ikki definerað sum skattur, men kemst hettar av praktiskum og tekniskum orsökum. Í dupultskattasáttmálum er siðvenja, at einans beinleiðis inntøkuskattir eru fevndir av sáttmálanum. Allir aðrir skattir og øll sosial gjöld verða hildin uttanfyri. Sum dømi kann nevast, at eitt nú skattur av útgjaldi av eini kapitalpensiún ikki verður definerað sum skattur í dupultskattasáttmálum.

Av tí at minnilutin kemur til ta niðurstøðu, at ALS-gjaldið mest sannlíkt er at meta sum ein skattur, skal spurningurin um delegatiún av skatti (skattaáleggingarheimild) í stuttum lýsast.

2.2 Delegatiún av skatti/skattaáleggingarheimild (minnilutin)

Sambært § 41 í stýrisskipanarlógini og §§ 43 og 46 í grundlógini ber ikki til at delegera heimildina til at krevja inn skatt. Spurningurin er, um tað yvirhøvur ber til í nøkrum føri at delegera heimildina til at krevja inn skatt. Hesin spurningur kann býstast sundur í tveir partar, har annar viðger, um tað ber til at delegera heimildina til at áseta skatt (materiellu heimildina), meðan hin viðger, um tað ber til at delegera heimildina til at krevja inn skatt uttanum fíggarlógina (fíggarligu heimildina).

Delegatiún av materiellu heimildini

§ 43 í grl. fevnir um eitt delegatiúnsbann, soleiðis at innkrevjing av skatti bert kann ásetast við heimild beinleiðis í lóg og sostatt ikki kann ásetast fyrisitingarlíga í kunngerð. Skattahugtakið í § 43 í grl. fevnir um beinleiðis og óbeinleiðis skattir. Eisini avgjöld, sum verða kravd frá ymsum bólkum í samfelagnum, og sum verða brúkt til meira almennar uppgávur í samfelagnum, eru at meta sum skattir í mun til grundlógina, sbr. ”Loven – om udarbejdelse af lovforslag”²³.

Um delegatiúnsbannið sigur Alf Ross:

”Når derfor grl. § 43 bestemmer, at ingen skat kan pålægges, forandres, eller ophæves ved lov, må dette tage sigte på, at sådanne bestemmelser ikke kan træffes ved

²² Sí UfR 1998. 553 H.

²³ Anne-Louise Bormann, Jens-Christian Bülow og Christian Østrup, Loven – om udarbejdelse af lovforslag, København 2002, s. 39.

anordning ifølge lov. Der er altså tale om et af grundlovens specielle forbud mod bemyndigelser til administrationen. Dette er forståeligt nok. Beskatningsreglerne er af så tungtvejende betydning for såvel borgerne som statsstyret, at det er rimeligt at kræve at folketinget selv umiddelbart fastsætter disse regler og ikke overlader denne forretning til en minister.”²⁴

Alf Ross viðger henda spurning í sambandi við, at spurningurinn varð tikið upp í Fólkatínginum orsakað av, at danski fígghjarmálaráðharrin í lógaruppskoti skuldi fáa heimild til undir ávísuð treytum at áleggja antidumpingtoll.

Fígghjarmálaráðharrin segði undir viðgerðini soleiðis:

”at en bemyndigelse til under visse nærmere angivne omstændigheder at pålægge en på ligeledes nærmere angiven måde beregnet afgift ikke kan anses for at være stridende mod grundlovsforskriften (grl. § 43).” ”Jeg kan tilføje”, fortsatte ministeren, ”at denne betragtning i høj grad støttes af den gennem årene fulgte lovgivningspraksis.”²⁵

Í uppriti um málið hópdu professararnir Poul Andersen og Ernst Andersen hvør sína áskoðan av, um lógaruppskotið var í stríð við § 43 í grl.

Alf Ross sigur um hetta mál soleiðis:

”Finansministerens ovenfor citerede udtalelse kan tiltrædes – men spørgsmålet bliver rigtignok hvilke krav der må stilles til de ”nærmere angivne omstændigheder” hvorunder bemyndigelsen kan benyttes og ”den nærmere angivne måde” hvorpå afgiften kan beregnes. Det ledende synspunkt må være at grdl. § 43 kræver at det er folketinget selv der træffer de afgørende beslutninger om beskatning, og at der derfor kun kan overlades til administrationen et snævert begrænset skøn hvad betingelser og måde angår. De fleste af de bemyndigelser der er forekommet i praksis har ligget indenfor sådanne rammer. At der også er forekommet tilfælde i hvilke bemyndigelsen har overskredet disse grænser, kan ikke begrunde den påstand at lovgivningspraksis skulle hjemle en indskrænkende fortolkning af grdl. § 43.”²⁶

Tað tykist sostatt, sum Alf Ross ikki metir tað vera í stríð við § 43 í grl. at áseting av reglum um skattainnkrevjing í heilt avmarkaðan mun kann verða sett fyrisitingarlíga, um tíngið sjálvst hevur tíkið tær týðandi avgerðirnar í sambandi við skattaáleggingina. Harvið missir tíngið ikki eftirlitið, og fólkaræðisliga grundaða reglan um, at bert tíngið kann áleggja skatt, verður ikki skúgvað til víks.

Somuleiðis kann verða víst á, at lógarásettar delegatiónir av skatti/avgjaldi eru nýttar í føroyskari lóggávu, nevniliga í ávikavíst § 33, nr. 17 í skattalógini (veiðiinntøkur) og § 10 í tolllógini (úttjavningartollur). Løgtingið hevur 17. desember 2004 samtykt uppskot um broyting í § 33, nr. 17 í skattalógini. Við hesum uppskoti mælir landsstýrismaðurinn í fígghjarmálum til, at taka delegatiónina til landsstýrismanninum aftur, av tí at *“mett verður, at heimildin hjá landsstýrismanninum við*

²⁴ Alf Ross ved Ole Espersen, Dansk Statsforfatningsret II, København 1980, s. 836.

²⁵ Alf Ross ved Ole Espersen, Dansk Statsforfatningsret II, København 1980, s. 837.

²⁶ Alf Ross ved Ole Espersen, Dansk Statsforfatningsret II, København 1980, s. 837.

*kunngerð at áseta skatt í galdandi lóggávvur er óheppin, og tí verður mælt til, at heimildin verður strikað.*²⁷

Sambært § 9 í lógini um ALS kann stýrið í kunngerð broyta ALS-gjaldið, tó ongantið til hægri enn 2,25 %. Lóggevari hefur sostatt ásett markið fyri, hvussu nógv í mesta lagi kann krevjast inn frá teimum gjaldsskyldugu. Henda áseting um, at stýrið kann broyta ALS-gjaldið, er komin inn í lógina í sambandi við broyting í lógini um ALS í 1997, t.v.s. aftaná at nýggja stýrisskipanarlógin kom í gildi í 1995. Hóast orðingingarnar um skatt í stýrisskipanarlóg og grundlóg forða fyri delegatió, ber ikki til á hesum grundarlagi at koma til nakra greiða niðurstøðu í hesum spurningi. Hóast komið var til ta niðurstøðu, at tað í serligum føri bar til at delegera hesa heimild til ein landsstýrismann, so ber ikki til at sammeta landsstýrismannin við ALS stýrið, serliga tá stýrið ikki er skipað undir landsstýrismanninum.

Delegatió av fíggjarligu heimildini

Um tað ber til at delegera heimildina til at krevja inn skatt uttan um fíggjarlógina er ein annar torgreiddur spurningur. Sambært § 41 í stýrisskipanarlógini og §§ 43 og 46 í grundlógini ber ikki til at delegera hesa heimild. Hóast hesa avmarking finnast tað fleiri skipanir, sum eru settar á stovn við lóg og har inntøkurnar ikki eru við í fíggjarlóg. Í nøkrum førum snýr tað seg ivaleyst um skipanir, har lóggevari ikki hefur hugsað um ella tikið støðu til, hvat slag av gjaldið, tað snýr seg um. Í øðrum førum kann lóggevari hava hildið, at talan ikki er um skatt, og at tað tí ongin trupulleiki hefur verið at gjørt slíka skipan. Í lögfrøðiligum bókmentum verða gjøld í slíkum serligum skipanum m.a. umrødd sum gjøld, ið beinleiðis verða kravd inn frá ávísimum persónum, uttan at støða verður tikin til, hvørji gjøld tað snýr seg um. Tað ber tí ikki til, uttan at kanna hesi viðurskifti nógv gjøllari, at siga nakað um, um tað í einstøkum førum kann hava verið talan um delegatió av heimildini til at krevja inn skatt.

Tá tosað verður um delegatió av fíggjarvaldi er hetta mest at skilja sum, at tað av eini ella aðrari orsök er hend ein broyting av tí útgangsstøði, sum hefur verið sambært grundlóg ella stýrisskipanarlóg, um at t.d. allar útreiðslur skulu hava heimild í fíggjarlóg, soleiðis at ávísir almennir stovnar enn tingið hava fingið heimild til at bera útreiðslur (møguliga eisini at krevja inn skatt) uttanum fíggjarlógina.

2.3 ALS-gjaldið í mun til løgtingsfíggjarlógina (minnilutin)

Hóast komið verður til ta niðurstøðu, at ALS-gjaldið í sjálvum sær mest sannlíkt er at meta sum ein skattur, er neyðugt at kanna, um tað kunnu vera onnur viðurskifti, sum kunnu føra við sær, at tað í hesum føri ber til at halda ALS-gjaldið uttan fyri løgtingsfíggjarlógina.

Siðvenja

Talan kann t.d. vera um, at ein møgulig siðvenja hefur tikið seg upp á økinum, við tað at ALS, sum er ein almennur stovnur við sjálvstøðugum roknskapi, hefur virkað síðani 1992 uttanfyri løgtingsins fíggjarlóg.

Um siðvenjur sigur Preben Stuer Lauridsen:

²⁷ Sí løgtingsmál nr. 14/2004 um Uppskot til løgtingsmál um broyting í løgtingslóg um landsskatt og kommunuskatt (skattalógin).

”I dag er der ingen tvivl om, at udgangspunktet både litterært og i retspraksis er, at retssædvaner accepteres som kilde til ret, med eller uden konstrueret lovgiveraccept, og uanset om de strider mod eller stemmer overens med den skrevne ret.”²⁸

Alf Ross sigur um siðvenju:

”Efter sit indhold er den forfatningsretlige norm altså en regel om de øverste statsorganers funktioner. Kriteriet for at den er ”gældende dansk ret” er, i overensstemmelse med det anførte, (1) at den effektivt efterleves af de øverste statsorganer; og (2) at dette sker fordi reglen af disse opleves som retligt forpligtende.

Sædvanen spiller en anden og væsentligere rolle i statsforfatningsretten end i civilretten.

Sædvanen som forfatningsretlig retskilde betyder den almindelige retsopfattelse der lægger sig for dagen i statsorganernes handlemåde.²⁹

Um trupulleikan við at lógin ikki samsvarar við hægri lóg, sigur Ernst Andersen soleiðis:

”...den Mangel ved en lov, at den efter en eller anden Fortolkning ikke harmonerer med Forfatningen, kan afhjælpes derved, at den praktiseres upaataalt gennem en Aarrække. De reale betragtninger, der ligger bag ved hele Sædvaneretslæren, taler for, at man engang maa se bort fra den Indvending mod en praktiseret Lovs Gyldighed, at den strider mod en Regel, som alene udledes af Forfatningen ved en Fortolkning.”³⁰

Alf Ross sigur harumframt um siðvenju:

”En grundlovsændrende sædvane må forudsætte at en almindelig anerkendt, bevidst retsopfattelse sætter sig igennem, ikke blot at en vis praksis tolereres eller passeres upåagtet.”³¹

Gjöld, ið verða mett at verða fevnd av hugtakinum *skattir*, verða vanligá kravd inn yvir fíggarlógina og við materiellari heimild í lóg, sbrt. § 41 í SL. Tað ber ikki til í hesum føri og á hesum grundarlagi at meta um, um § 41 í SL kann vera broytt við siðvenju, tá tað snýr seg um slíkar serligar almennar stovnar, sum ALS er.

Lógin kann tó hava gildi, sjálvst um talan ikki er um siðvenju. Um hetta sigur Alf Ross soleiðis:

”Samme synspunkt fører også til at man ikke uden videre kan anse en vis grundlovsfortolkning som knæsat fordi en enkelt lov, hvis gyldighed forudsætter en sådan fortolkning, er blevet tolereret. Ofte vil en lov give anledning til diskussion om dens grundlovmæssighed, og der kan i denne debat fremkomme synspunkter der ikke er blevet fremdraget under dens tilblivelse. En ting er at lovens uanfægtede beståen gennem mange år må have helbredt enhver mulig mangel, således at enhver diskussion om dens gyldighed er udelukket. En anden ting er, at man ikke med støtte

²⁸ Preben Stuer Lauridsen, Om ret og retsvidenskab, København 1992, s. 155.

²⁹ Alf Ross ved Ole Espersen, Dansk Statsforfatningsret I, København 1980, 3. udgave, s. 41-48.

³⁰ Ernst Andersen, Forfatning og sædvane, København 1947, s. 44.

³¹ Alf Ross ved Ole Espersen, Dansk Statsforfatningsret II, København 1980, s. 838.

heri kan hævde at en tilsvarende fortolkning af grundloven nu er knæsat ved sædvane.”³²

Lógin um ALS hefur verið galdandi síðani 10. mars 1992. Í november 2001 gjörði Fíggjarmálaráðið eitt álit um landsstovnar og grunnar, har staðfest varð, at ALS er ein landsstovnur og at inngjaldið til stovnin er ein skattur, sum uttan heimild í fíggjarlóg ella bráfangis fíggjarlóg ikki kann krevjast inn uttan at bróta ásetingina í § 41, stk. 3 í SL, sbrt. fylgiskjali 23 í álitinum.

Í uppriti um *Arbeiðsloysiskipanina og tilknýtið til fíggjarlóg, landsroknskap og grannskoðan*, sigur Fíggjamálaráðið soleiðis um skattasurningin:

”Viðvíkjandi spurninginum um ALS-gjaldið er ein skattur, so metir Fíggjarmálastýrið heilt klárt, at ALS-gjaldið er ein skattur og er fevnt av § 41 í stýrisskipanarlógini.

Er politiskur vilji fyri tí, kann fíggjarheimild verða delegerað til ALS. Hetta kann gerast soleiðis, at rakstrarútreiðslur stovnsins ikki verða tiknar við í fíggjarlóg. Ein tilík delegatióin kann tó ikki fevna um skatt.“³³

Lógin um ALS varð sett í gildi fyri meira enn 12 árum síðani í eini tíð við serliga truplum búskaparligum viðurskiftum.

Tá lógin varð viðtikin, var rættarfatanin mest sannlíkt tann, at lógin ikki var í stríð við galdandi stýrisskipan. Hetta hefur ivaleyst verið fatanin hjá teimum, sum hava fyrireikað lógaruppskotið og hjá teimum løgtingslimum, sum hava viðtikið lógina. Tað er tó onki prógv fyri hesum í viðmerkingunum til lógina.

Tá nýggja stýrisskipanarlógin varð sett í gildi vóru nógvar almennar skipanir endurskoðaðar, men lógin um ALS varð ikki broytt í mun til § 41 í stýrisskipanarlógini.

Á viðgerðini í Løgtinginum sæst, at skattasurningurin hefur verið viðgjörður av einum minniluta, sum metti, at talan var um skatt. Hinvegin sæst ikki í viðmerkingunum til lógina, um meirilutin serliga hefur viðgjørt skattasurningin. Meirilutin hefur viðtikið lógina, so metast má, at ein meiriluti í løgtinginum hefur hildið, at lógin hefur kunna verið viðtikin í tí líki, sum hon er viðtikin, nevnliga at ALS-gjaldið kann krevjast beinleiðis inn frá inngjaldaranum uttanum fíggjarlógina.

Tað ber tó ikki til út frá nevndu viðmerkingum at koma til ta niðurstøðu, at meirilutin beinleiðis hefur tikið støðu til, um ALS gjaldið er at meta sum ein skattur ella ikki.

Av tí at lógin er viðtikin í tí líki, sum hon er, og hefur verið fylgd í meira enn 12 ár, ber ikki til í dag at ógilda lógina/skipanina, hóast komið verður fram til ta niðurstøðu, at ALS-gjaldið í sjálvum sær mest sannlíkt er at meta sum fevnt av hugtakinum *skattir* í § 41 í stýrisskipanarlógini.

³² Alf Ross ved Ole Espersen, Dansk Statsforfatningsret I, København 1980, 3. udgave, s. 46-47.

³³ Upprit um *Arbeiðsloysiskipanina og tilknýtið til fíggjarlóg, landsroknskap og grannskoðan* frá Fíggjarmálaráðnum, dagfest 19. oktober 2001, s. 11-12.

V. Stöðan hjá ALS og roknskapareftirlit lögtingsins

1.1 Ásetingar

Viðkomandi ásetingar í stýrisskipanarlógini eru:

“§ 45. Landskassaroknskapurinn skal verða lagður fyrir lögtingið í seinasta lagi seks mánaðir eftir fíggjarárslok.

Stk. 2. Lögtingið velur nakrar grannskoðarar. Teir fara ígjögnum árlega landskassaroknskapinn og ansa eftir, at allar inntøkur landsins eru settar í roknskapinn, og at eingin útreiðsla er goldin uttan heimild í fíggjarlógini ella aðrari játtanarlóg. Teir kunnu krevja at fáa allar upplýsingar og øll skjøl, ið teimum tørvar. Greiniligari reglur um, hvussu mangir grannskoðarar skulu vera, og um virki teirra, verða ásettar í lögtingslóg.

Stk. 3. Landskassaroknskapurinn við viðmerkingum grannskoðaranna verður lagður fyrir lögtingið til samtyktar.

Stk. 4. Reglurnar í stk. 1-3 verða eisini nýttar fyrir roknskapir hjá almennum stovnum, sum hava sjálvstøðugan roknskap.”

Viðkomandi ásetingar í eldru stýrisskipanarlógini eru:

“§ 22. Lögtingið velur ein ella fleiri løntar roknskapargrannskarar. Teir granska ársroknskapirnar og ansa, at inntøkur landsins allar eru taldar, og at einki er goldið uttan heimild í fíggjarlógini ella aðrari heimildarlóg. Teir kunnu krevja at fáa allar upplýsingar og øll skjøl, ið teimum tørva. Ársroknskapirnir við viðmerking grannskaranna verða at leggja fyrir Lögtingið til viðgerðar og samtyktar.

2. Stk. Grannskoðaraviðurskipti landsins verða at skipa við lóg.”

Viðkomandi ásetingar í grundlógini eru:

”§ 47. Statsregnskabet skal fremlægges for folketinget senest seks måneder efter finansårets udløb.

Stk. 2. Folketinget vælger et antal revisorer. Disse gennemgår det årlige statsregnskab og påser, at samtlige statens indtægter er opført deri, og at ingen udgift er afholdt uden hjemmel i finansloven eller anden bevillingslov. De kan fordre sig alle fornødne oplysninger og aktstykker meddelt. De nærmere regler for revisorerne antal og virksomhed fastsættes ved lov.

Stk. 3. Statsregnskabet med revisorerne bemærkninger forelægges folketinget til beslutning.”

Viðkomandi ásetingar í lógini um grannskoðan av landsroknskapinum v.m. eru:

”§ 15. Lögtingsgrannskoðararnir og Landsgrannskoðanin kunnu beinleiðis ella frá landsstýrismanninum krevja at fáa til kanningar roknskapir hjá stovnum, feløgum, grunnum v.m.:

1) hvørs útreiðslur ella roknskaparlíga hall verður goldið við landsstudningi ella við gjøldum, avgjøldum ella aðrari inntøku sambært lóg,..”

Viðkomandi ásetingar í lógini um landsins almenna roknskaparhald v. m. eru:

”§ 2. Reglurnar um roknskaparhald landsins fevna um alla landssumsitingina, allar landsstovnar og stovnar v. m., hvørs rakstrarætlan er tikin við á játtanarlóg.

Stk. 2. Landsstýrið kann gera av, at lógarinnar reglur um roknskaparhald og reglur, sum verða gjørdar sambært lógini, skulu galda fyri stovnar, feløg, grunnar v.m.:

- 1) hvørs útreiðslur ella roknskaparliga hall verða goldin við landsstudningi ella við gjøldum, avgjøldum ella aðrari inntøku sambært lóg, ella
- 2) sum fáa kapitalinnskot, studning, lán, veðhald o.t. ella annan stuðul frá landinum ella frá einum stovni v. m., sum kemur undir nr. 1, um so er, at kapitalinnskotið v. m. hevur munandi týðning fyri móttakaran.

Stk. 3. Stk. 2 verður tó ikki nýtt í tann mun, tað í aðrari lóggávu eru reglur um roknskaparhald, sum ikki eru í tráð við lógina ella reglur, ásettar sambært lógini.”

Viðkomandi ásetingar í lógini um ALS eru:

„§ 5. Roknskaparárið er álmanakkaárið.

Stk. 2. Roknskapurin verður grannskoðaður av løggildum grannskoðara.

Stk. 3. Almanna-og heilsudeildin hevur heimild at fáa til vega upplýsingar frá arbeiðsloysisskipanini.”

2.1 *Sjónarmiðini hjá meirilutanum*

Ásetingin í § 45, stk. 4 í stýrisskipanarlógini var ikki í eldru stýrisskipanarlógini, og meirilík áseting finst ikki í donsku grundlógini, sum annars er fyrimyndin fyri stýrisskipanarlógini.

Grundlógin, sum hon varð broytt í 1886 hevði m.a. hesa áseting.:

”På hver ordentlig rigsdag, straks efter at samme er sat, fremlægges forslag til finanslov for det følgende finansår, indeholdende et overslag over statens indtægter og udgifter”

Grundlógin frá 1953 inniheldur ikki sum grundlógirnar frá 1866 og 1915 nakra áseting um, hvat innihald fíggjarlógin skal hava. Í Danskari stjórnarrættarlígrari teori verður tó hildið, at ásetingin í § 46, stk. 2 í grundlógini frá 1953, hareftir. “Ingen udgift må afholdes uden hjemmel i den af folketinget vedtagne finanslov eller i en af folketinget vedtaget tillægsbevillingslov eller midlertidig bevillingslov,” eins og ásetingarnar í eldru grundlógunum, bert fevnir um inntøkur og útreiðslur sum kunnu roknast til statin. Tí varð og verður hildið, at ásetingin í § 46, stk. 2 í grundlógini ikki forðar fyri, at tað í ávísan mun verða gjørdar serskipanir, sum hava við sær, at serligir stovnar, sum eru umsitingarliga og fíggjarliga óheftir av statinum, verða hildnir uttanfyri fíggjarlógina og tað í sambandi við fíggjarlógina ásetta játtaneftirlit. Longu í 1909 vísti Henning Matzen, ið skrivaði lærubók um danskan stjórnarrætt, á, at grunnar hjá slíkum stovnum kunnu kanska sigast at vera markaður (båndlagt) partur av statsins ognum “i videre forstand,” tí tingið við lóg kann taka teir av. Men tað veruliga týðandi, sambært Matzen, var:

“Men netop fordi der således en gang for alle er blevet truffen bestemmelse om den pågældende formues anvendelse ved særlig lov, vil der ikke være nogen grundlovsmæssig nødvendighed for at træffe bestemmelse om den på de årlige finanslove...”³⁴

Tingið kann sostatt við lóg velja ikki at taka inntøkur og útreiðslur hjá grunnum, ið kanska kunnu sigast vera almennir “í víðari merking,” við á fíggjarlógina. Dømi um slíkar stovnar eru Danmarks Radio, Hypoteksbanken og Nationalbanken.³⁵ Verandi grundlóg, ið er fyrimynd hjá stýrisskipanarlógini, hevur í mun til tær eldru grundlógirnar frá 1866 og 1955 enntá minni nágreiniligari ásetingar um, hvat skal við á fíggjarlógina. At útreiðslur ikki mugu haldast, fyrr enn “finanslov eller tillægsbevillingslov” er samtyktar, merkir ikki, at allar almennar útreiðslur “í víðari merking” skulu á fíggjarlógina, men at allar útreiðslur úr statskassanum skulu á fíggjarlóg, eykajáttanarlóg ella – sambært siðvenju, ið tambar grundlógina – játtast í fíggjarnevndini. Útreiðslur

³⁴ Henning Matzen: Den Danske Statsforfatningsret II, 4. útg. 1909

³⁵ Bent Christensen: Nationalbanken og forvaltningen. Poul Andersen. Dansk forvaltningsret 5. udg. S. 69- 70

hjá óheftum stovnum við eignari nøktandi heimild fyrri útreiðslum skulu ekki játtast í tinginum. Dømi um slíkan stovn er eisini Industrialiseringsfond for Udviklingslandene, ið sambært lóg, hvørki var á fíggjarlóg ella í statsroknskap, hóast hann var fíggjaður við einum avgjaldi, ið varð lagt á kaffi.³⁶

Eisini Niels Eilschou Holm, fyrrverandi fólkatingsins umboðsmaður, kom til ta niðurstøðu í sambandi við viðgerð Danmarks Radio, at:

“På baggrund af hvad der således må karakterisers som den ovevejende opfattelse i den statsretlige litteratur er jeg for mit vedkommende enig med professorudvagens flertal i, at det må forekomme ubetænkeligt at antage, at der i forbindelse med den pågældende radiospredingslov kunne være tilvejebragt en ordning, hvorefter radiospredingsfonden ikke skulle optages på finansloven og den heri liggende kontrol fra folketingets side.”

Sostatt sæst, at í Danmark, haðan orðingar okkara viðvíkjandi fíggjarvaldinum stava, verður hildið, at tingið kann stovna ella regulera grunnar, ið ikki skulu við á fíggjarlóg og statsroknskap. Spurningurin í hvønn mun lóggávvaldið kann gera inntriv í stovnin er ikki avgerandi fyrri, um stovnurin skal á fíggjarlóg og landsroknskap. Tingið kann skipa stovnar og grunnar og myndugleikar, og tingið ger av, um teir skulu vera meira ella minni óheftir av politisku skipanini, eisini hvussu óheftir teir skulu vera játtanarliga.

Her er sostatt tulkingarivi um ásetingarnar í stýrisskipanarlógini, og lógtingið kann – um tað ikki kann vísast á siðvenju, sum bindir tingið – nágreina ásetinginarnar, og í vanligari lógtingslóg áseta, hvørjir stovnar skulu fylgja reglunum í stýrisskipanarlógini § 45, stk. 4, og hvørjir ikki. At spyrja, hvør eigur ALS er nakað, sum at spyrja, hvør eigur undirgrundina. Tað áhugaverda er, ikki hvør *eigur* í privatrættarligum týðning, men hvør hevur vald at lóggeva, hvør hevur vald at hava eftirlit, hvør hevur vald at fyrisita, og hvør eigur rætt til tað, ið kemur burturúr. Tað er einki grundarlag fyrri at tulka stýrisskipanarlógini § 45, stk. 4 soleiðis, at tað skal vera avgerandi, um stovnurin er sjálveigandi eftir privatrættarligum ella skattarættarligum reglum um grunnar.

Sostatt verður mett, at § 45, stk. 4 í stýrisskipanarlógini ikki forðar fyrri at ALS verður hildið uttanfyrri fíggjarlóg og landsroknskap, og lógtingið skal tí ikki góðkenna árligu roknskapirnar hjá ALS. Heldur ikki eigur fæið hjá ALS at vera tikið við í uppperð yvir ognir landsins.

Innanfyrri teir karmar, sum stýrisskipanarlógini setur, avgerð tingið hvørjar roknskapar- og grannskoðnarreglur skulu galda fyrri stovnar/grunnar, har tað almenna á ein ella annan hátt er uppií. Tílikar reglur eru ásettar í lógtingslóg nr. 33 frá 23. mars 1994 um landsins almenna roknskaparhald og lógtingslóg nr. 25 frá 21. apríl 1999 um grannskoðan av landsroknskapinum v.m. Til tess, at eingin ivi skal vera um, at ALS ikki skal fylgja reglunum um landsins almenna roknskaparhald, eigur tað at vera ásett í ALS- logini hvørjar roknskaparreglur ALS- skal fylgja, sí tilmæli niðanfyrri. ALS er fevnt av § 15, stk. 1 í lóg um grannskoðan av landsroknskapinum v.m. Sostatt verður mett, at lógtingsgrannskoðararnir og landsgrannskoðanin eftir galdandi lóggávu hava neyðugu heimildirnar, sum kunnu tryggja tinginum innlit í umstingina av ALS, og meirilutin setur tí einki uppskot fram um hesi viðurskifti.

Hjá sjálveigandi stovnum og grunnum, sum eru privatir, er eftirlitið annaðhvørt hjá Erhvervs- og Selskabstyrelsen ella, tá tað snýr seg um ikki-vinnurekandi grunnar – hjá lógmálaráðnum. ALS røkir myndugleikauppgávur, og er almenna fyrisitingarrættarliga lóggávan (innlitslóg og fyrisitingarlóg) galdandi fyrri stovnin. Hetta var eisini niðurstøðan hjá lógtingsins umboðsmanni.

³⁶ lov nr. 243 frá 7. juni 1967, § 9 í lov nr. 297 frá 10. juni 1971 om internationalt udviklingssamarbejde

Landsstýrismaðurin ábyrgdast politiskt og rættarlíga mótvegis lögtinginum fyri umsitingina av ALS, og landsstýrismaðurin skal tí hava eitt ávíst eftirlit við ALS. Tað eigur tí at verða ásett, at landsstýrismaðurin skal hava roknskapin og aðrar upplýsingar, sum neyðugir eru at útinna eftirlitið.

Arbeidsloysisskipanin er serlig tvingað tryggingarskipan. Endamálið er, at partarnir á arbeiðsmarknaðinum sjálvir skulu umsita hana, og at fæið er markað til júst hesa skipan. Sum aðrastaðni lýst er ALS tí lögfrøðilig eind, ið bæði hevur dóm av at vera ein sínámillum tryggingarskipan og ein sjálvseigandi grunnur, ið hevur fingið myndugleikaheimildir.

Staðfest er, at fyri hesa skipan er vanlig fyrstingarrættarlíga lóggávan galdandi sum fyri aðrar skipanir, ið antin eru almennar ella tó kravdar sambært lóg. Sjálvsagt er eisini, at lögtingið hevur eyguni eftir slíkum stovni, ið hevur fingið heimildir litnar til frá tinginum. Lögtingið er eisini einasti stovnur, ið á nøktandi demokratiskan hátt umboðar allar limirnar í skipanini. Lögtingið hevur eftirlit við landsstýrismanninum, ið varar av lógini um ALS, umframt at lögtingið kann viðgera ALS beinleiðis; hetta eftirlitið kann eisini fremjast umvegis stovnar hjá tinginum.

Viðkomandi ásetingin í ALS lógini er § 5:

§ 5. Roknskaparárið er álmanakkaárið.

Stk. 2. Roknskapurin verður grannskoðaður av lóggildum grannskoðara.

Stk. 3. Almanna- og heilsudeildin hevur heimild at fáa til vega upplýsingar frá arbeiðsloysisskipanini.

Roknskapurin verður sum er almannakunngjörður.

Til ber at gera støðuna hjá avvarðandi landsstýrismanni greiðari við at áseta, at landsstýrismaðurin fær roknskapin og kann krevja neyðugar upplýsingar til tess at meta, um lóggáva, hann varðar av mótvegis lögtinginum, er rætt umsitin.

Tá almannaverkið hevur tørv á upplýsingum frá arbeiðsloysisskipanini eigur ásetingin í § 5, stk. 3 at varðveitast, men við nútímansgjördari orðing. Slík áseting eigur tó at flytast undir meinlíkar ásetingar í § 27, sum heimila ALS at biðja um upplýsingar frá tí almenna.

Meirilutin mælir tí til hesa broyttu orðing av § 27:

§ 27. Arbeidsloysisskipanin kann frá Toll-og Skattstovu Føroya útvega sær allar upplýsingar til nýtslu í samband við útrokning og eftirlit við útgjaldsupphæddum eftir hesi lóg.

Stk. 2. Somuleiðis kann Arbeidsloysisskipanin útvega sær upplýsingar frá Almennastovuni um persónar fáa fólka og avlamispensión, aðrar skattskyldugar almannaveitingar, umframt aðrar veitingar, sum sambært lóg ikki verða skattaðar sum A-inntøka.

Stk. 3. Fakfeløg og arbeiðsgevarar hava skyldu at geva arbeiðsloysisskipanini tær upplýsingar, skipanin biður um í sambandi við eftirlitsarbeiði.

Stk. 4. Almanna og heilsumálaráðið hevur rætt til at fáa til vega neyðugar upplýsingar frá Arbeidsloysisskipanini.

Greiðari eigur at vera, hvørji krøv skulu setast til bókhaldið og roknskapin hjá ALS. Í hesum sambandi verður víst á notat frá grannskoðaranum hjá ALS, Rasmussen & Weihe, statsautoriserað grannskoðarafelag p/f, dagfest 23. november 2004, har mælt verður til, at ásett verður, at ALS skal lúka ásetingar í ársroknskaparlógini og bókhaldsskyldulógini og kunngerðini um minstukrøv til bókhald og roknskap.

Hildið verður, at tað er vánaligur lóggávusiður at endurtaka heimildir hjá tinginum og eftirlitisstovnum í ALS-lógini. Heimildirnar hjá slíkum stovnum eru ásettar í hemildarlógum teirra. Tað er einans, um ætlanin er at víkja frá reglunum í aðrari lóggávu, at tað eigur at verða ásett nakað um aðra lóggávu í ALS-lógini.

Hetta er galdandi fyri lögtingið sjálvt og aðrar stovnar undir lögtinginum sum lögtingsgrannskoðarar og landsgrannskoðan. Tað er sjálvsagt, at tær heimildir, ið lögtingið, og stovnar undir lögtinginum longu hava eftir stýrisskipanarlógini og § 15 í lóg um grannskoðan av landsroknskapinum v.m. ikki eiga at verða nevndar í aðrari lóggávu, uttan so at ætlanin er at víkja frá teimum. Tá tað ikki er ætlanin at víkja frá galdandi reglum, verður ikki mælt til, at ásett verður nakað um hesi viðurskifti í ALS-lógini.

Hinvegin verður, sum omanfyri nevnt, mælt til, at ásett verður greitt, at landsstýrismaðurin fær roknskapin og kann krevja neyðugar upplýsingar frá skipanini til tess at meta, um lóggáva, hann varðar av mótvegis lögtinginum er rætt umsitin.

Meirilutin mælir tí til hesa broyttu orðing av § 5:

§ 5. Roknskaparárið er álmanakkaárið. Roknskaparførslan skal fylgja ásetingunum í ársroknskaparlógini við slíkum tillagingum, ið mettar vera neyðugar, lögtingslógini um bókhaldsskyldu og kunngerð um minstukrøv til bókhald og roknskap. Stýrið kann áseta nærri reglur um roknskaparførsluna. Roknskapurin verður almannakunngjörður.

Stk. 2. Roknskapurin verður grannskoðaður av lóggildum grannskoðara, sum stýrið velur fyri eitt ár í senn.

Stk. 3. Landsstýrismaðurin fær roknskapin og neyðugar upplýsingar frá arbeiðsloysisskipanini.

Niðurstøða:

Ásetingin í stýrisskipanarlógini § 45, stk. 4 hevur ikki nakað neyvt innihald., tí verður mett, at tingið sjálvt ger av, hvussu roknskapareftirlitið við ALS skal skipast. Frægasta loysnin er at áseta í lógini, hvønn roknskaparstandard ALS skal lúka, og at tað neyðuga eftirlitið verður framt umvegis landsstýrismannin og annars samsvarandi galdandi ásetingum, eitt nú § 15 í lóg um grannskoðan av landsroknskapinum v.m.

Niðurstøða meirilutans viðvíkjandi ALS kann tí í mun til nevnda Álitið hjá fíggharmálaráðnum samanfatast soleiðis:

1. ALS gjaldið er ikki skattur og skal tí ikki játtast árliga á fígghjarlóg.
2. Heimild er ikki at taka útreiðslurnar hjá ALS við á fígghjarlóg.
3. Heimild er ikki at taka ALS við í landsroknskapin.
4. Ogn og skuld hjá ALS skulu ikki vera við í landsroknskapinum.
5. ALS er ikki fevnt av lögtingslóg um landsins almenna roknskaparhald og kunngerð um roknskaparverk landsins.
6. ALS er ikki landsstovnur, og tí ikki fevnt av § 45, stk. 4 í stýrisskipanarlógini, og skal roknskapurin tí ikki leggjast fyri lögtingið eftir hesi áseting.
7. ALS er ikki fevnt av § 4, stk. 1, nr. 2 og heldur ikki av § 7 í lögtingslóg um grannskoðan av landsroknskapinum, men av § 15, stk. 1, nr. 1 í somu lóg.

3.1 Sjónarmiðini hjá minnilutanum

3.2 Er ALS ein landsstovnur við sjálvstøðugum roknskapi?

Fyri at kunna svara spurninginum, um ALS er ein landsstovnur, skal spurningurin, um stovnurin er almennur ella privatur, fyrst verða viðgjørdur. Hetta verður gjørt við fyrst at viðgera, um stovnurin lýkur treytirnar fyri ein sjálvsogunarstovn. Stovnurin skal tí fyrst lýsast í mun til tey eyðkenni, ið eru galdandi fyri grunnar og sjálvsogunarstovnar.

Eyðkenni fyri grunnar og sjálvsogunarstovnar

Hugtøkini grunnur og sjálvsogunarstovnur hava ofta verið borin fram, sum høvdu tey somu merking. Tað er meira beinrakið at siga, at ein grunnur er ein sjálvsogunarstovnur. Ein sjálvsogunarstovnur nýtist ikki neyðturviliga at vera ein grunnur, hann kann t.d. vera eitt felag.³⁷

Høvuðseyðkenni fyri ein grunn eru, at grunnurin skal hava:

1. Eitt endamál.
2. Eina ogn/fæ, sum ikki skal kunna fella aftur til stovnanan.
3. Eina óhefta leiðslu.

Hesi eyðkenni skulu lýsast hvør sær í mun til lógina um ALS.³⁸

Endamál

Tað er ein gildistreyt, at grunnurin hevur eitt ella fleiri endamál. Tað verða sett smá krøv til endamálið. Endamálsorðingin kann vera trongt ella breitt orðað. Endamálið skal geva meining og eigur at vera lógligt og sømiligt.³⁹

Sambært § 1 í lógini um ALS er endamálsorðingin hjá ALS:

§ 1. Arbeidsloysisskipanin hevur til endamáls at veita fíggarligan stuðul til arbeidsleys, at virka fyri bøttum møguleikum hjá arbeidsleysum at fáa arbeiði og at umsita arbeidsávísing fyri føroyska arbeidsmarknaðin.

Endamálsorðingin hjá ALS fevnir um viðurskifti hjá arbeidsleysum, og verður samanborið við omanfyri nevndu treyt til endamálsorðingar, verður met, at henda treyt er lokin.

Ogn

Ein grunnur skal hava eina ogn ella hava fingið bindandi tilsøgn um, at grunnurin fer at fáa pening⁴⁰ Harafturat skal fæið ikki kunna fella aftur til stovnanan ella onnur, sum standa stovnananum nær.

§ 2 í lógini um ALS er soleiðis orðað:

§ 2. Inntøkur stovnsins verða útvegaðar við gjøldum frá teimum, sum taka ímóti A-inntøku, teimum sum rinda A-inntøku, gjøldum frá sjálvstøðugt vinnurekandi og frá persónum, sum hava teknað sjálvbodnar skipanir.

³⁷ L. Lynge Andersen, Lærebog i Fondsret, GadJura 2. udg., København 1998, s. 24.

³⁸ Løgtingslóg nr. 113 frá 13. juni 1997 um arbeidsloysistrygging og arbeidsávísing, sum broytt við løgtingslóg nr. 12 frá 9. februar 2001.

³⁹ L. Lynge Andersen, Lærebog i Fondsret, GadJura 2. udg., København 1998, s. 15.

⁴⁰ L. Lynge Andersen, Lærebog i Fondsret, GadJura 2. udg., København 1998, s. 17.

Sum stovnsfæ fekk ALS 20 mió kr úr landskassanum og var stovnsfæið, saman við upphæddini frá tvungnu skipanini, umleið 80 mió kr, táknað ALS byrjaði at rinda út arbeiðsloysisstuðul í august 1992.

Ongin áseting er í lógini, sum ásetir hvat skal verða av ognunum/fænum, um stovnurin verður niðurlagdur. Hetta er í sjálvum sær ikki nokk til at siga, at treytin um, at fæið ikki kann fella aftur til stovnarán, er lokin. Í hesum føri er lögtingið stovnarin, og lögtingið hevur vald til, nú ella í framtíðini, at gera eina lógarbrotying, sum ásetir, hvat skal verða av fænum. Dømi eru í føroyskum lógum um reglur sum t.d. áseta, at *lögtingið tekur støðu til, hvussu skal verða við ognum grunsins*.⁴¹

Dømi eru í donskum rætti um sjálvsogñarstovn (Københavns Havn), har tað var ivasamt um stovnurin var almennur, men hóast hetta umskipaði lóggevari stovnin við lóg frá at vera "sjálvsogñarstovn" til partafelag. Í hesum sambandi skuldi stovnurin lata statinum 1.75 mia. kr í tíðarskeiðnum 2001-2004. Sjálvsogñarstovnurin legði sak móti Trafikministeriinum um at lógin ikki hevði gildi, tí talan var um ognartøku, sum stríddi ímóti § 73 í grundlógini. Eystari landsrættur⁴² kom í 2002 til ta niðurstøðu, at "sjálvsogñarstovnurin" Københavns Havn mátti metast sum ein "statslig institution, der som sådan ikke er beskyttet af grundlovens § 73 mod indgreb fra lovgivningsmagtens side". Hægstirættur hevur tann 17. august 2004 staðfest dómin hjá landsrættinum.

Nevnast kunnu somuleiðis dómsavgerðir viðvíkjandi Statsanstalten for Livsforsikring, har bæði landsrættur og Hægstirættur mettu, at talan var um "statslig institution, og at privatiseringsloven derfor ikke indebar en ekspropriation i forhold til institutionen".⁴³ Í sambandi við dómin um Værdipapircentralen snúði sakin seg ikki um ognartøku, men um *Værdipapircentralens editionspligt i henhold til retplejelovens § 169*. Eitt fleirtal í landsrættinum søgdu, at: "Selv om Værdipapircentralen efter § 2 i lov om værdipapircentral er en privat selvejende institution, må den efter sin struktur og sit formål ligestilles med en offentlig institution. Værdipapircentralen er herefter omfattet af retplejelovens § 169. Hægstirættur var samdur við landsrættinum."⁴⁴

Óheft leiðsla

Ein grunnur/sjálvsogñarstovnur skal hava eina leiðslu, sum er óheft av stovnaránnum.

Sambært § 3 í lógini um ALS verður stýrið valt, sum hevur ábyrgdina og dagligu leiðsluna av arbeiðsloysisstíðanini. Í § 4, stk. 1 í lógini eru reglur um, hvussu stýrisslimirnir verða valdir. Limirnir verða valdir fyri fýra ár í senn, sbt. § 4, stk. 3.

§ 4, stk. 1 í lógini um ALS er soleiðis orðað:

§ 4. Stýrið hevur 7 limir, sum verða valdir av landsstýrismanninum í arbeiðsmarknaðarmálum. 3 limir skulu umboða løntakarafeløgini og verða valdir eftir uppskoti frá løntakarafeløgnum, 1 umboðandi løntakarafeløgini hjá tímaløntum, 1 umboðandi feløgini hjá fiski- og útróðrarmonnunum og 1 limur umboðandi lønir hjá starvsfólki. 2 limir skulu umboða privatari arbeiðsgevararnar og verða valdir eftir uppskoti frá arbeiðsgevarafeløgnum, meðan 1 limur skal umboða hitt almenna sum arbeiðsgevara. 7. limurin er formaður.

⁴¹ Sbr. § 7 í lögtingslóg nr. 71 frá 23. mai 1997 um Forskotsgrunn Fiskiflotans, sum seinast broytt við lögtingslóg nr. 62 frá 27. apríl 2001.

⁴² Østre Landsrets dom af 10. april 2002 om Københavns Havn.

⁴³ U 1994.29 H.

⁴⁴ U 1995. 652 H.

Landsstýrismaðurin velur 7 limir, men valið er í flest førum bundið, soleiðis at landsstýrismaðurin skal velja limir eftir uppskoti frá løntakarafeløgum og arbeiðsgevarum. Treytin um eina óhefta leiðslu verður tí mett at vera lokin.

Mett verður, at treytin um *endamál og óhefta leiðslu eru loknar*. Tá hugt verður eftir lógini og samanbórið verður við dómspraksis, ber ikki til at siga, at ALS lýkur treytina um, *at fæið ikki skal kunna fella aftur til stovnanan*. Stovnurin kann tí ikki metast sum ein vanligur (privatur) grunnur/sjálvsogunarstovnur.

3.3 Sjálvstøðugir almennir stovnar

Tað hevur verið viðgjørt, serliga innan danska almenna fyrising, um heiti „sjálvsogunarstovnur“ kann nýtast, tá tað snýr seg um sjálvstøðugan almennan stovn. Danski kamaradvokaturin viðger hetta evni í sambandi við, at nýggj lóg skuldi gerast fyri universitetið.⁴⁵ Kamaradvokaturin metir, at hugtakið ”sjálvsogunarstovnur” er nýtt sum eitt felagshugtak fyri ”*organer, der har en selvstændig retsevne (retssubjektivitet), en vis uafhængighed både i forhold til stifteren og tredjemand, et særligt formål og typisk en selvstændig formue og en indtægt, der er uafhængig af stadige tilskud.*” Kamaradvokaturin sigur eisini, at tá tað snýr seg um almennar stovnar, kann ognin, sum verður flutt frá statskassanum til sjálvsogunarstovnin, ongantíð verða endaliga latin sjálvsogunarstovninum á sama hátt sum privatum grunnum, tí lóggevari kann broyta lógina.

Kamaradvokaturin hevur ivaleyst rætt í, at hugtakið ”sjálvsogunarstovnur” ikki hevur eina greiða lögfrøðiliga merking.⁴⁶ At nýta hugtøk í lógum, sum ikki verða allýst og sum ikki hava eina greiða lögfrøðiliga merking, tykist ikki at verða rætta leiðin, um ynski er at fáa greiðar lögfrøðiligar reglur. Um stovnurin í lógini verður nevndur ”sjálvsogunarstovnur” hevur ongan lögfrøðiligan týdning, tá avgerð skal takast um, hvat slag av stovni, tað snýr seg um.

Fyribrigdi, ið tala fyri, at ALS er ein almennur stovnur eru:

- ALS er stovnsettur við lóg og kann takast av við lóg (privatir stovnar verða ikki stovnsettir við serligari lóg)
- Serligur kærurættur til kærunevnd (alment fyribrigdi)
- Løgtingsins umboðsmaður hevur staðfest, at ALS er ein fyrisingarmyndugleiki, sum er fevndur av fyrisingarlóg, innlitslóg og virkseminum hjá løgtingsins umboðsmanni.⁴⁷

Vísandi til omanfyri standandi verður mett, at ALS, sum ikki lýkur treytirnar fyri ein privatan grunn ella sjálvsogunarstovn, er ein almennur stovnur. Hugtakið *almennur stovnur* fevnir vítt, men kann ivaleyst avmarkast soleiðis, at almennir stovnar ikki hava sama grundlógartryggjaðan rætt eftir § 73 í grundlógini, sum privatir stovnar hava. ALS er tó ikki nakar vanligur almennur stovnur, men er ein sjálvstøðugur almennur stovnur.

Delegatió av fíggarheimild

⁴⁵ Kammeradvokatens responsum fra 13. december 2002 vedrørende udkast til ny universitetslov.

⁴⁶ Sí m.a., Kristian Mogensen, Selvejende institutioner og fonds, Advokatbladet nr. 23-1969, s. 296-308, Ernst Kaufmann, Erhvervsdrivende selvejende institutioner, København 1973, s. 17-33 og L. Lyng Andersen, Fra Stiftelse til Fond, Gads Forlag, København 2002, s. 471 ff.

⁴⁷ Avgerð frá lögtingsins umboðsmanni frá 21. mars 2003 í sambandi við klagu um málsviðgerðartíð hjá ALS. Mál nr. j. nr. 20030044

ALS skal í stuttum lýsast í mun til fyrbrigdi delegati3n av fíggjarvaldi. Sambært álitinum frá Fíggjarmálaráðnum um landsstovnar og –grunnar, eigur delegati3n av fíggjarheimildini í § 43, stk. 2 í stýrisskipanarlógini bert at verða givin, tá talan er um ein “sjálvstøðugan” grunn/stovn, har tað er natúrligt, at grunnurin/stovnurin hevur ein sjálvstøðugan roknskap og er uttan fyri fíggjarlóg. Fyri at delegati3n skal vera l3glig er neyðugt, at:

- delegati3nin verður givin við l3g
- talan er um serligar umstøður, har tað er natúrligt og har sera týðningamiklar grundgevingar eru fyri, at fíggjarheimild verður delegerað
- at tann, ið fær delegerað fíggjarheimild, er óheftur av landsstýrinum
- at l3gtingið hevur veruligt eftirlit við tí virksemini, ið delegati3nin fevnir um

Víðari stendur í álitinum, at í l3ggávuni eigur klárt at vera ásett:

1. at útreiðslur ikki skulu takast við í fíggjar- ella játtanarl3g
2. at innt3kur ikki skulu takast við í fíggjarl3g (bert tá talan ikki er um skatt)
3. at talan er um almennan grunn/stovn, sum er óheftur av beinleiðis ávirkan frá landsstýrinum
4. hv3rjar avleiðingar verða, um delegati3nin verður tikin aftur, serliga viðvíkjandi ognini.⁴⁸

Viðvíkjandi ALS er *delegati3nin givin við l3g, talan er um serligar umstøður*, tá hugsað verður um, at ALS varð stovnsett í samstarvi við partarnar á arbeiðsmarknaðinum í eini tíð, har landið var í stórari búskaparkreppu, og at *ALS er óheft av landsstýrinum*. Reglan um at l3gtingið skal hava veruligt eftirlit er ikki lokin sum er, av tí at roknskapurin hjá ALS ikki verður lagdur fyri l3gtingið, sbt. § 45, stk. 4 í stýrisskipanarlógini. Viðvíkjandi innt3kum verður víst til tað, ið skrivað er omanfyri, hv3rt ALS-gj3ldini eru skattir ella ikki.

Í grein um m.a. fíggjarvald vísir Kári á R3gvi á, at tað er upp til tingið sjálv at avgera, hv3r stovnur skal hava egnan roknskap. Sambært Kára á R3gvi er: *“Tað avgerandi fyrilitið eftir stýrisskipanarl3gini – og hetta er ein bindandi stjórnarrættarlig áseting - er at tingið fær roknskapin fyrilagdan. Harvið ber til hjá tinginum at r3kja sína eftirlitsskyldu, og harvið forða fyri, at landsstýrið sjálv kann vera upprunin til útreiðslurnar.”*⁴⁹

Er ALS ein landsstovnur, sum er fevndur av § 45, stk. 4 í stýrisskipanarl3gini

§ 45, stk. 4 í stýrisskipanarl3gini er orðað soleiðis:

Stk. 4. Reglurnar í stk. 1-3 verða eisini nýttar fyri roknskapir hjá almennum stovnum, sum hava sjálvstøðugan roknskap.“

Eingin greið lýsing er av, hv3rjir hesu almennu stovnar eru, sum hava sjálvstøðugan roknskap. Í serligu viðmerkingunum til § 45, stk. 4 í stýrisskipanarl3gini sæst, at „reglurnar eisini eru galdandi fyri landsstovnar, sum hava sjálvstøðugan roknskap t.d. telefonverkið, apotekið og rúsdrekkasøluna.“

Telefonverkið, sum hevur verið ein landsfyrirteka, varð við l3g⁵⁰ í 1998 umskipa til partafelag. Stovnarnir Apoteksverkið⁵¹ og Rúsdrekkasøla Landsins, sum virka sum sjálvstøðugir stovnar, eru

⁴⁸ Sí viðvíkjandi delegati3n av fíggjarvaldi í: Álit um landsstovnar og –grunnar, Fíggjarmálaráðið, november 2001, s. 15 ff. Samandráttur og niðurstøður: s. 8-10.

⁴⁹ Kári á R3gvi í greinini “Fíggjarvald, fíggjarl3g og fíggjarrættur” 1 FLR (2002) 76.

⁵⁰ L3gtingsl3g nr. 42 frá 3. apríl 1998 um umlegging av Telefonverki F3roya L3gtings til eitt partafelag.

⁵¹ Apotekini eru undir Apoteksverkinum, sbt. fyrra uppskoti til l3gtingsfíggjarl3g 2004, s. 356.

landsfyrirþukur⁵². Seinast nefndu stovnar eru á lögtingsfíggjarlógini⁵³, og eru roknskapirnir hjá hesum stovnum partur av landsroknskapinum. Roknskapirnir hjá hesum stovnum hava ikki altíð, á sama hátt sum tann vanliga almenna fyrisitingin, verið partur av landsroknskapinum.

Teir triggir stovnarnir, sum nevndir eru í viðmerkingunum, eru bara partur av teimum stovnum og grunnum, sum ikki hava verið á fíggjarlóg og landsroknskapi.⁵⁴ Tað ber ikki til at siga nakað um, hví júst hesir stovnar eru nevndir í viðmerkingunum, burtursæð frá at hesir stovnar ikki altíð hava verið partar av landsroknskapinum á sama hátt sum vanliga almenna fyrisitingin.

Tað sæst ikki í viðmerkingunum til lógina, hvar ásetingin í § 45, stk. 4 stavar frá. Í almennu viðmerkingunum til „uppskot til lögtingslóg um grannskoðan av landsroknskapinum v.m.“ verður sagt, at „*Ein orsök til roknskaparorðingarnar í § 45 í stýrisskipanarlógini kann vera, at nakað líknandi orðingar hesum viðvíkjandi eru í lögtingslóg nr. 16 frá 1965 um grannskoðan av landsins almennu roknskapum. Sambært § 2, stk. 2 og 6 í hesi lóg skulu landskassans roknskapir og ”aðrir roknskapir hjá stovnum landsins” sendast lögtingsgrannskoðarunum til gjøgnumgongd.*“⁵⁵

Sambært álitinum frá Fíggjarmálaráðnum, sum vísir til viðmerkingarnar til „uppskot til lögtingslóg um grannskoðan av landsroknskapinum v.m.“⁵⁶, eiga eginogn/ogn og skuld hjá øllum landsstovnum og –grunnnum undir øllum umstøðum at verða tikin við í landsroknskapin.⁵⁷

3.4 Niðurstøða

Hóast fáu viðmerkingarnar til § 45, stk. 4 í stýrisskipanarlógini verður sambært orðalagnum í lógini mett, at allir almennar stovnar og grunnar við sjálvstøðugum roknskapi eru fevndir av hesi áseting. ALS er ikki ítøkiliga nevnt í viðmerkingunum, og onki verður sagt um, hvat skal skiljast við *almennan stovn*. Tó er § 45, stk. 4 so mikið greitt orðað, at mett verður, at avleiðingin av, at ALS verður mettur sum ein sjálvstøðugur almennur stovnur/grunnur er, at stovnurin/grunnurin er fevndur av ásetingini í § 45, stk. 4 í stýrisskipanarlógini.

Av tí at innihaldið í ásetingini tykist lítið umhugsað, ber tað illa til at koma við nakrari greiðari niðurstøðu um, hvat tað merkir í mun til landsroknskapin, at ALS verður mett at vera fevnt av § 45, stk. 4 í stýrisskipanarlógini. Tað kann tó neyvan vera nakar ivi um, at tað merkir, at lögtingið eigur at hava eftirlit við roknskapinum hjá ALS. Eftir orðalagnum í ásetingini eigur roknskapurin at verða lagdur fyri lögtingið, men av tí at tað ikki tykist greitt, hvør ætlanin hevur verið við ásetingini í § 45, stk. 4 í stýrisskipanarlógini, og hvussu vítt henda áseting skuldi fevna, ber illa til at koma við eini greiðari niðurstøðu um, hvussu henda áseting skal skiljast í mun til ein slíkan serligan almennan stovn, sum ALS er.

⁵² Játtanarslagið *Landsfyrirþøka* verður nýtt, tá virkseimið hjá almennum stovni í høvuð sheitum er vinnuligt, sbrt. fyrra uppskoti til lögtingsfíggjarlóg 2004, s. 496.

⁵³ Sí fyrra uppskot til lögtingsfíggjarlóg 2004, s. 356-358 og s. 151-153.

⁵⁴ Sí yvirlit í álitinum um Landsstovnar og –grunnar frá Fíggjarmálaráðnum, s. 41.

⁵⁵ Løgtingstíðindi 1998, 3. bd., s. 1023 ff.

⁵⁶ Løgtingstíðindi 1998, 3. bd., s. 1023 ff.

⁵⁷ Álit um Landsstovnar og –grunnar frá Fíggjarmálaráðnum, s. 39.

Undirskriftir

Tórshavn 18. januar 2005

Halgir W. Poulsen, advokatur,

Eyðfinnur Jacobsen, advokatur,

Kári á Rógvi, lóggætur,

Katrína María Jóhannesen, fulltrúi í innlendismálaráðnum,

Jóhan E. Simonsen, fulltrúi í fíggingarmálaráðnum,

Søren Pram Sørensen, ráðgevi í vinnumálaráðnum.

Yvirlit – ásetingar í ymsum stjórnarskipanum

Niðanfyri eru brot úr ásetingunum um skatt og fíggjavald í hesum stjórnarskipanum:

- Stýrisskipanarlógini yngri
- Stýrisskipanarlógini eldri
- Uppskot um stjórnarskipan Føroya
- Danmarks Riges Grundlov
- Lov om landstinget og landsstyret (Grønland)
- Stjórnarskrá Lýðveldisins Íslands
- Kongeriget Norges Grundlov
- Finlands Grundlag
- Svenska Regeringsformen
- Självstyrelag for Åland

Stýrisskipan Føroya – galdandi

Fíggjarmál landsins

§ 41. Eingin beinleiðis ella óbeinleiðis skattur má verða álagdur, broyttur ella avtikin uttan við løgtingslóg.

Stk. 2. Beinleiðis ella óbeinleiðis skattur kann ikki verða álagdur fyri inntøkur, innflutning, útflutning, sølu, gjald ella tílíkt, sum er farið fram í tíðini, áðrenn løgtingslógarruppskot um hetta varð lagt fyri løgtingið.

Stk. 3. Áðrenn løgtingsfíggjarlóg ella bráðfeingis fíggjarlóg er samtykt á løgtingi, er ikki loyvt at krevja inn teir skattir, ið nevndir eru í stk. 1.

§ 42. Lán ella borgan o.a.m, ið skuldbindur løgting, landsstýri ella stovnar undir landinum, kann ikki verða tikið ella veitt uttan við heimild í løgtingslóg.

§ 43. Fyri 1. oktober á hvørjum ári leggur landsstýrið fyri løgtingið uppskot um løgtingsfíggjarlóg fyri komandi álmanakkaár.

Stk. 2. Eingin útreiðsla má verða goldin, uttan at heimild er fyri henni í teirri fíggjarlóg, ella aðrari játtanarlóg, ið er í gildi, tá ið ávíst verður. Tó kann í tíðarskeiðinum fram til 1. apríl, eftir at fíggjarárið er endað, verða ávístur peningur av farnu fíggjarlógini fyri útreiðslur, ið havdar eru í farna fíggjarári.

Stk. 3. Um útlit eru til, at uppskot til fíggjarlóg ikki er liðugt viðgjørt fyri fíggjarársbyrjan, leggur landsstýrið fram uppskot um eina bráðfeingis játtanarlóg.

§ 44. Eykajáttan verður veitt við løgtingslóg.

Stk. 2. Um mál hevur skund, kann løgtingsins fíggjarnevnd eftir uppskoti frá landsstýrinum veita eykajáttan, uttan so er, at tveir fimtingar av nevndarlimunum krevja málið avgjørt við løgtingslóg.

Stk. 3. Eykajáttanir, sum fíggjarnevndin hevur veitt ígjøgnum árið, verða at góðkenna við eykafíggjarlóg í seinasta lagi 31. desember sama ár. Landsstýrið hevur skyldu at leggja fram uppskot hesum viðvíkjandi innan 1. desember.

§ 45. Landskassaroknskapurin skal verða lagdur fyri løgtingið í seinasta lagi seks mánaðir eftir fíggjarárslok.

Stk. 2. Løgtingið velur nakrar grannskoðarar. Teir fara ígjøgnum árliga landskassaroknskapin og ansa eftir, at allar inntøkur landsins eru settar í roknskapin, og at eingin útreiðsla er goldin uttan heimild í fíggjarlógini ella aðrari játtanarlóg. Teir kunnu krevja at fáa allar upplýsingar og øll skjøl,

ið teimum tørvar. Greiniligari reglur um, hvussu mangir grannskoðarar skulu vera, og um virki teirra, verða ásettar í løgtingslóg.

Stk. 3. Landskassaroknskapurin við viðmerkingum grannskoðaranna verður lagdur fyri løgtingið til samtyktar.

Stk. 4. Reglurnar í stk. 1-3 verða eisini nýttar fyri roknskapir hjá almennum stovnum, sum hava sjálvstøðugan roknskap.

Stýrisskipan Føroya í sermálum (1948)

§ 19. Eingin skattur má verða álagdur, broyttur ella avtikin uttan við løgtingslóg. Lán, ið skuldbindur Løgtingið, má ikki verða tikið, og má heldur ikki søla ella onnur latan av hendi av fastognum landsins ella nýtslurætti teirra fara fram uttan samsvarandi løgtingslóg.

§ 20. Í hvørjari vanligari tingsetu leggur landsstýrið áðrenn 1. september uppskot fram um fíggjarlóg fyri komandi fíggjarár.

2. Stk. Frá 1. januar 1986 verður kalendaraárið fíggjarár.

3. Stk. Um útlit er til, at uppskot til fíggjarlóg ikki er liðugt viðgjørt, áðrenn fíggjarársbyrjan, leggur landsstýrið fram uppskot um eina fyribils játtanarlóg.

§ 21. Áðrenn fíggjarlóg ella bráðfeingis fíggjarlóg er samtykt á løgtingi, má skattur ikki verða kravdur.

2. Stk. Eingin útreiðsla má verða goldin, ið ikki er heimilað í fíggjarlóg, galdandi, tá ið útreiðslan verður ávíst, ella í aðrari galdandi heimildarlóg. Tær játtanir, ið eru ásettar í fíggjarlóg ella aðrari heimildarlóg, mega bert verða goldnar í tí fíggjarári, sum fíggjarlógin er galdandi. Tó kann landsstýrið í tíðarskeiði inntil 3 mánaðir, aftan á fíggjarárið er endað, ávísa pening, ið er játtaður á fíggjarlógini fyri árið, ið fór.

§ 22. Løgtingið velur ein ella fleiri løntar roknskapargrannskarar. Teir grannska ársroknskapirnar og ansa, at inntøkur landsins allar eru taldar, og at einki er goldið uttan heimild í fíggjarlóg ella aðrari heimildarlóg. Teir kunnu krevja at fáa allar upplýsingar og øll skjøl, ið teimum tørva. Ársroknskapirnir við viðmerking grannskaranna verða at leggja fyri Løgtingið til viðgerðar og samtyktar.

2. Stk. Grannskoðaraviðurskifti landsins verða at skipa við lóg.

Stjórnarskipan Føroya – uppskot

22. Fíggjarvald

§79. Skattur

(1) Ongin skattur skal líknast á uttan við greiðari heimild í lóg.

(2) Skattur kann ikki líknast á við afturvirkni.

§80. Fíggjarætlan

(1) Landsins stovnar kunnu ikki gjalda útreiðslur uttan heimild í landsins fíggjarætlan, dómi ella aðrari fíggjarheimild.

(2) Fram til apríl kunnu útreiðslur gjaldast eftir farnu fíggjarætlanini.

(3) Óheftir stovnar nýtast ikki at vera við á fíggjarætlan landsins.

(4) Heimildarlógir og almennir sáttmálar kunnu treyta, at fíggjarkrøv krevja játtan.

§81. Játtanarskipan

- (1) Almenn játtanarskipan skal samtykkjast sum tinglóg.

§82. Mannagongd

- (1) Landsstýrið leggur fyri mikkjalsmessu fram uppskot um fíggarætlan landsins fyri komandi ár.
- (2) Er fíggarætlanin ikki samtykt fyri árskifti, skal landsstýrið leggja fram uppskot um fyribilsjáttan.
- (3) Tingið viðger fíggarætlanina á trimum fundum, umframt í nevnd.
- (4) Tingið tekur ímóti serligum umbønum frá dómstólunum og óheftum stovnum.
- (5) Allar metingar í fíggarætlanini skulu óheftir stovnar gera.

§83. Fíggarnevnd

- (1) Løgtingið velur eina fíggarnevnd at fylgja við og ummæla øll fíggar- og búskaparviðurskifti landsins.

§84. Eykajáttan

- (1) Løgtingið kann veita landsstýrinum ella øðrum stovnum eykajáttan.
- (2) Nú hevur mál skund ella er týðandi; tá kann fíggarnevndin veita eykajáttan.

§85. Roknskapir

- (1) Landsstýrið og allir óheftir stovnar leggja innan seks mánaðir eftir fíggarárslok roknskapir sínar til góðkenningar á tingi.

§86. Grannskoðan

- (2) Løgtingið velur nakrar lögtingsmenn at vera lögtingsgrannskoðarar.
- (3) Løgtingið velur eisini landsgrannskoðara at kanna og ummæla allar almennar roknskapir.

§87. Landsbanki

- (1) Landsbankin skal umsita fæ landsins og tey fíggar- og búskaparmál, sum ikki eru lögð landsstýrinum at umsita.
- (2) Eftir uppskoti frá lögmanni velur løgtingið triðjahnvørt ár tríggjar nevndarlimir bankans at sita í seks ár. Nevndin velur stjórn bankans.

§88. Búskapargrunnur

- (1) Landsbankin skal umsita búskapargrunn.
- (2) Metir landsbankin tað ráðiligt, kann grunnurin lata av vinningi bankans í landskassan ella at býta millum íbúgvanna í landinum.

Danmarks Riges Grundlov

§ 43. Ingen skat kan pålægges, forandres eller ophæves uden ved lov; ej heller kan noget mandskab udskrives eller noget statslån optages uden ifølge lov.

...

§ 45. Stk. 1. Forslag til finanslov for det kommende finansår skal fremsættes for folketinget senest fire måneder før finansårets begyndelse.

Stk. 2. Kan behandlingen af finanslovsforslaget for det kommende finansår ikke ventes tilendebragt inden finansårets begyndelse, skal forslag til en midlertidig bevillingslov fremsættes for folketinget.

§ 46. Stk. 1. Forinden finansloven eller en midlertidig bevillingslov er vedtaget af folketinget, må skatterne ikke opkræves.

Stk. 2. Ingen udgift må afholdes uden hjemmel i den af folketinget vedtagne finanslov eller i en af folketinget vedtaget tillægsbevillingslov eller midlertidig bevillingslov.

§ 47. Stk. 1. Statsregnskabet skal fremlægges for folketinget senest seks måneder efter finansårets udløb.

Stk. 2. Folketinget vælger et antal revisorer. Disse gennemgår det årlige statsregnskab og påser, at samtlige statens indtægter er opført deri, og at ingen udgift er afholdt uden hjemmel i finansloven eller anden bevillingslov. De kan fordre sig alle fornødne oplysninger og aktstykker meddelt. De nærmere regler for revisorerens antal og virksomhed fastsættes ved lov.

Stk. 3. Statsregnskabet med revisorerens bemærkninger forelægges folketinget til beslutning.

Lov om landstinget og landsstyret (Grønland)

§ 16. Finansudvalget afgiver mellem første og anden behandling af landstingets finanslovsforslag betænkning over forslag til landskassens budgetter, fremsætter bemærkninger og forslag til hovedretningslinier for landstingets indtægts- og udgiftspolitik samt afgiver udtalelser i sager, som af landstinget eller landsstyret er henvist til udvalget.

Stk. 2. Finansudvalget kan på landstingets vegne, når tinget ikke er samlet, godkende afholdelse af udgifter til formål, som ikke kunne forudses ved finanslovens vedtagelse.

Stk. 3. De af finansudvalget godkendte udgifter samles på en årlig tillægsbevillingslov, som behandles på landstingets sidste ordinære møde i det pågældende finansår.

Stk. 4. Landsstyret fastsætter regler for finanslovens udarbejdelse i en budgetvejledning.

§ 23. Landsstyret fremsætter forslag til landstingsfinanslov for det kommende finansår på landstingets ordinære efterårsmøde.

Stk. 2. Landstingsfinansloven skal være endeligt vedtaget senest den 1. november i året forud for det finansår, den vedrører.

Stk. 3. Ingen udgift kan afholdes og ingen indtægt oppebæres uden hjemmel i en af landstinget vedtaget landstingsfinanslov eller midlertidig landstingsbevillingslov, jf. dog § 16, stk. 2.

Stjórnarskrá lýðveldisins Íslands

■40. gr. Engan skatt má á leggja né breyta né af taka nema með lögum. Ekki má heldur taka lán, er skuldbindi ríkið, né selja eða með öðru móti láta af hendi neina af fasteignum landsins né afnotarétt þeirra nema samkvæmt lagaheimild.

■41. gr. Ekkert gjald má greiða af hendi, nema heimild sé til þess í fjárlögum eða fjárukalögum.

■42. gr. Fyrir hvert reglulegt Alþingi skal, þegar er það er saman komið, leggja frumvarp til fjárlaga fyrir það fjárhagsár, sem í hönd fer, og skal í frumvarpinu fólgin greinargerð um tekjur ríkisins og gjöld.

Kongeriget Norges Grundlov

§ 75.

Det tilkommer Stortinget:

- a. at give og ophæve Love; at paalægge Skatter, Afgifter, Told og andre offentlige Byrder, som dog ikke gjælde udover 31 December i det næst paafølgende Aar, medmindre de af et nyt Storting udtrykkelig fornyes;
- b. at aabne Laan paa Rigets Kredit;
- c. at føre Opsyn over Rigets Pengevæsen;
- d. at bevilge de til Statsudgifterne fornødne Pengesummer;

...

Finlands grundlag

7 kap

Statsfinanserna

81 §

Statliga skatter och avgifter

Om statsskatt bestäms genom lag, som skall innehålla bestämmelser om grunderna för skattskyldigheten och skattens storlek samt om de skattskyldigas rättsskydd.

Bestämmelser om avgifter samt de allmänna grunderna för storleken av avgifter för de statliga myndigheternas tjänsteåtgärder, tjänster och övriga verksamhet utfärdas genom lag.

82 §

Statens upplåning och statliga säkerheter

Statens upplåning skall vara grundad på riksdagens samtycke, av vilket framgår de nya lånens eller statsskuldens maximibelopp.

Statsborgen och statsgaranti får beviljas med riksdagens samtycke.

83 §

Statsbudgeten

Riksdagen beslutar för ett finansår i sänder om statsbudgeten, som publiceras i Finlands författningssamling.

Regeringens proposition om statsbudgeten och övriga propositioner som har samband med den skall överlämnas till riksdagen i god tid före finansårets början. Angående komplettering och återtagande av budgetpropositionen gäller vad som sägs i 71 §.

Varje riksdagsledamot kan med anledning av budgetpropositionen genom en budgetmotion väcka förslag om att ett anslag eller något annat beslut skall tas in i statsbudgeten.

Statsbudgeten godkänns i plenum i en enda behandling sedan riksdagens finansutskott har lämnat sitt betänkande. Närmare bestämmelser om behandlingen av budgetpropositionen i riksdagen ges i riksdagens arbetsordning.

För senas statsbudgeten så att den publiceras först under det nya finansåret, iaktas regeringens budgetproposition tillfälligt som budget på det sätt som riksdagen bestämmer.

84 §

Budgetens innehåll

I statsbudgeten skall tas in uppskattningar av de årliga inkomsterna och anslag för de årliga utgifterna samt anges ändamålen för anslagen och tas in övriga budgetmotiveringar. Genom lag kan bestämmas att budgeten får innehålla inkomstposter eller anslag som motsvarar skillnaden mellan inkomster och utgifter vilka står i direkt samband med varandra.

Anslagen i budgeten skall täckas av inkomstposterna. Vid anslagstäckningen kan på det sätt som anges genom lag beaktas de överskott eller underskott som framgår av statsbokslutet.

Sådana inkomstposter och anslag som motsvarar inkomster och utgifter vilka har samband med varandra kan, på det sätt som anges genom lag, tas in i budgeten för flera finansår.

Bestämmelser om de allmänna grunderna för statliga affärsverks verksamhet och ekonomi utfärdas genom lag. Inkomstposter och anslag som gäller affärsverken tas in i statsbudgeten endast till den del så anges genom lag. I samband med behandlingen av statsbudgeten godkänner riksdagen de centrala målen för affärsverkens tjänster och övriga mål för verksamheten.

85 §

Anslag i statsbudgeten

Anslag tas upp i statsbudgeten som fasta anslag, förslagsanslag eller reservationsanslag.

Förslagsanslag får överskridas och reservationsanslag överförs till ett senare finansår enligt vad som bestäms genom lag. Fasta anslag och reservationsanslag får inte överskridas och fasta anslag får inte överföras, om detta inte har tillåtits genom lag.

Ett anslag får inte flyttas från ett ställe i budgeten till ett annat, om inte detta tillåts i budgeten.

Genom lag kan dock tillåtas att ett anslag överförs till ett annat ställe som har nära samband med dess ändamål.

I statsbudgeten kan beviljas till beloppet och ändamålet avgränsad fullmakt att under finansåret ingå förbindelse om utgifter för vilka anslag tas in i budgeterna för de följande finansåren.

86 §

Tilläggsbudget

Regeringen skall överlämna en tilläggsbudgetproposition till riksdagen, om det finns motiverat behov att ändra statsbudgeten.

En riksdagsledamot kan väcka en budgetmotion angående en sådan ändring av statsbudgeten som har direkt samband med en tilläggsbudgetproposition.

87 §

Fonder utanför statsbudgeten

Genom lag kan bestämmas att en statlig fond skall lämnas utanför statsbudgeten, om skötseln av någon bestående statlig uppgift nödvändigtvis kräver det. För att ett lagförslag om inrättande av en fond utanför statsbudgeten eller om väsentlig utvidgning av en sådan fond eller dess ändamål skall godkännas krävs i riksdagen minst två tredjedelars majoritet av de avgivna rösterna.

88 §

Enskildas fordringar hos staten

Var och en har oberoende av statsbudgeten rätt att av staten få vad som lagligen tillkommer honom eller henne.

89 §

Godkännande av villkoren för statliga anställningsförhållanden

Det riksdagsutskott som är behörigt i saken godkänner på riksdagens vägnar avtal om villkoren för personal i statliga anställningsförhållanden i den mån riksdagens samtycke behövs.

90 §

Övervakning och revision av statsfinanserna

Riksdagen övervakar statsfinanserna och iakttagandet av statsbudgeten. För detta väljer riksdagen inom sig statsrevisorerna.

För revisionen av statsfinanserna och iakttagandet av statsbudgeten finns i anknytning till riksdagen statens revisionsverk, som är oavhängigt. Närmare bestämmelser om revisionsverkets ställning och uppgifter utfärdas genom lag.

Statsrevisorerna och statens revisionsverk har rätt att av myndigheter och andra som de övervakar få de upplysningar de behöver för att sköta sitt uppdrag.

91 §

Finlands Bank

Finlands Bank står under riksdagens garanti och vård enligt vad som bestäms genom lag. Riksdagen väljer bankfullmäktige för att övervaka Finlands Banks verksamhet.

Behörigt riksdagsutskott och bankfullmäktige har rätt att få de upplysningar som de behöver för tillsynen över Finlands Bank.

92 §

Statens egendom

Bestämmelser om behörigheten och förfarandet när statens delägarrätt utövas i bolag där staten har bestämmande inflytande utfärdas genom lag. Likaså bestäms genom lag om när riksdagens samtycke krävs för statens förvärv av bestämmande inflytande i bolag eller för avstående från sådant inflytande.

Statlig fast egendom kan överlåtas endast med riksdagens samtycke eller enligt vad som anges genom lag.

Svenska Regeringsformen

1 kap. Statsskicketts grunder

4 § Riksdagen är folkets främsta företrädare.

Riksdagen stiftar lag, beslutar om skatt till staten och bestämmer hur statens medel skall användas. Riksdagen granskar rikets styrelse och förvaltning. Lag (1976:871).

2 kap. Grundläggande fri- och rättigheter

10 § Straff eller annan brottspåföljd får icke åläggas för gärning som icke var belagd med brottspåföljd, när den förövades. Ej heller får svårare brottspåföljd åläggas för gärningen än den som var föreskriven då. Vad nu sagts om brottspåföljd gäller även förverkande och annan särskild rättsverkan av brott.

Skatt eller statlig avgift får ej uttagas i vidare mån än som följer av föreskrift, som gällde när den omständighet inträffade som utlöste skatt- eller avgiftsskyldigheten. Finner riksdagen särskilda skäl påkalla det, får dock lag innebära att skatt eller statlig avgift uttages trots att lagen inte hade trätt i kraft när nyssnämnda omständighet inträffade, om regeringen eller riksdagsutskott då hade lämnat förslag härom till riksdagen. Med förslag jämställs ett meddelande i skrivelse från regeringen till riksdagen om att sådant förslag är att vänta. Vidare får riksdagen föreskriva undantag från första meningen, om riksdagen finner att det är påkallat av särskilda skäl i samband med krig, krigsfara eller svår ekonomisk kris. Lag (1979:933).

8 kap. Lagar och andra föreskrifter

1 § Av bestämmelserna i 2 kap. om grundläggande fri- och rättigheter följer att föreskrifter av visst innehåll ej får meddelas eller får meddelas endast genom lag samt att förslag till lag i vissa fall skall behandlas i särskild ordning. Lag (1979:933).

3 § Föreskrifter om förhållandet mellan enskilda och det allmänna, som gäller åligganden för enskilda eller i övrigt avser ingrepp i enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden, meddelas genom lag. Sådana föreskrifter är bland andra föreskrifter om brott och rättsverkan av brott, om skatt till staten samt om rekvisition och annat sådant förfogande. Lag (1976:871).

7 § Utan hinder av 3 eller 5 § kan regeringen efter bemyndigande i lag genom förordning meddela föreskrifter om annat än skatt, om föreskrifterna avser något av följande ämnen:

1. skydd för liv, personlig säkerhet eller hälsa,
2. utlännings vistelse i riket,
3. in- eller utförsel av varor, av pengar eller av andra tillgångar, tillverkning, kommunikationer, kreditgivning, näringsverksamhet, ransonering, återanvändning och återvinning av material, utformning av byggnader, anläggningar och bebyggelsemiljö eller tillståndsplikt i fråga om åtgärder med byggnader och anläggningar,
4. kulturmiljö, jakt, fiske, djurskydd eller natur- och miljövård,
5. trafik eller ordningen på allmän plats,
6. undervisning och utbildning,
7. förbud att röja sådant som någon har erfarit i allmän tjänst eller under utövande av tjänsteplikt,
8. skydd för personlig integritet vid behandling av personuppgifter.

Bemyndigande som avses i första stycket medför ej rätt att meddela föreskrifter om annan rättsverkan av brott än böter. Riksdagen kan i lag, som innehåller bemyndigande med stöd av första stycket, föreskriva även annan rättsverkan än böter för överträdelse av föreskrift som regeringen meddelar med stöd av bemyndigandet. Lag (2002:903)

9 kap. Finansmakten

1 § Om rätten att besluta om skatter och avgifter till staten finns bestämmelser i 8 kap.

2 § Statens medel får icke användas på annat sätt än riksdagen har bestämt.

Om användningen av statsmedel för skilda behov bestämmer riksdagen genom budgetreglering enligt 3-5 §§. Riksdagen får dock bestämma att medel tages i anspråk i annan ordning.

3 § Riksdagen företager budgetreglering för närmast följande budgetår eller, om särskilda skäl föranleder det, för annan budgetperiod. Riksdagen bestämmer därvid till vilka belopp statsinkomsterna skall beräknas och anvisar anslag till angivna ändamål. Besluten härom upptages i en statsbudget.

Riksdagen kan besluta att särskilt anslag på statsbudgeten skall utgå för annan tid än budgetperioden.

Vid budgetreglering enligt denna paragraf skall riksdagen beakta behovet under krig, krigsfara eller andra utomordentliga förhållanden av medel för rikets försvar.

4 § Om budgetreglering enligt 3 § icke hinner avslutas före budgetperiodens början, bestämmer riksdagen i den omfattning som behövs om anslag för tiden till dess budgetregleringen för perioden slutföres. Riksdagen kan uppdraga åt finansutskottet att fatta sådant beslut på riksdagens vägnar. Lag (1994:1470).

5 § För löpande budgetår kan riksdagen på tilläggsbudget göra ny beräkning av statsinkomster samt ändra anslag och anvisa nya anslag.

6 § Regeringen avgiver förslag till statsbudget till riksdagen.

7 § Riksdagen kan i samband med budgetreglering eller annars besluta riktlinjer för viss statsverksamhet för längre tid än anslag till verksamheten avser.

8 § Statens medel och dess övriga tillgångar står till regeringens disposition. Vad nu sagts gäller dock icke tillgångar som är avsedda för riksdagen eller dess myndigheter eller som i lag har avsatts till särskild förvaltning.

9 § Riksdagen fastställer i den omfattning som behövs grunder för förvaltningen av statens egendom och förfogandet över den. Riksdagen kan därvid föreskriva att åtgärd av visst slag ej får vidtagas utan riksdagens tillstånd.

10 § Regeringen får icke utan riksdagens bemyndigande taga upp lån eller i övrigt ikläda staten ekonomisk förpliktelse. Lag (1988:1444).

11 § Ytterligare bestämmelser om riksdagens och regeringens befogenheter och skyldigheter i fråga om regleringen av statsbudgeten finns i riksdagsordningen och särskild lag. Lag (2002:904).

Självstyrelag för Åland

18 §

Landskapets lagstiftningsbehörighet

Landskapet har lagstiftningsbehörighet i fråga om

...

5) landskapet tillkommande tilläggsskatt på inkomst och tillfällig extra inkomstskatt, landskapet tillkommande närings- och nöjesskatter, grunderna för avgifter till landskapet, kommunerna tillkommande skatter,

...

7 KAP. LANDSKAPETS EKONOMI

44 §

Budget

Lagtinget fastställer budget för landskapet. Närmare bestämmelser om landskapets budget fastställs i landskapslag.

När budgeten fastställs skall lagtinget sträva efter att de sociala förmånerna för landskapets befolkning är minst desamma som i riket.

Om lagtingets rätt att lagstifta om skatter samt om grunderna för avgifter som uppbärs inom landskapsförvaltningen stadgas i 18 § 5 punkten.